

GEORG. BERNH. BÜLFFINGERI,
ET
SAM. CHRIST. HOLLMANNI
EPISTOLÆ AMŒBÆÆ
DE
HARMONIA
PRÆSTABILITA
NVNC JVNCTIM EDITÆ.

FRANCOFVRTI & LIPSIAE
ANNO MDCCXXVIII.

GEORG JENNIN. DILLINGER.

JAMES EARL RAY. HILL. MARY.

EDITH. GALT. AND. JAMES.

WILLIAM. JAMES.

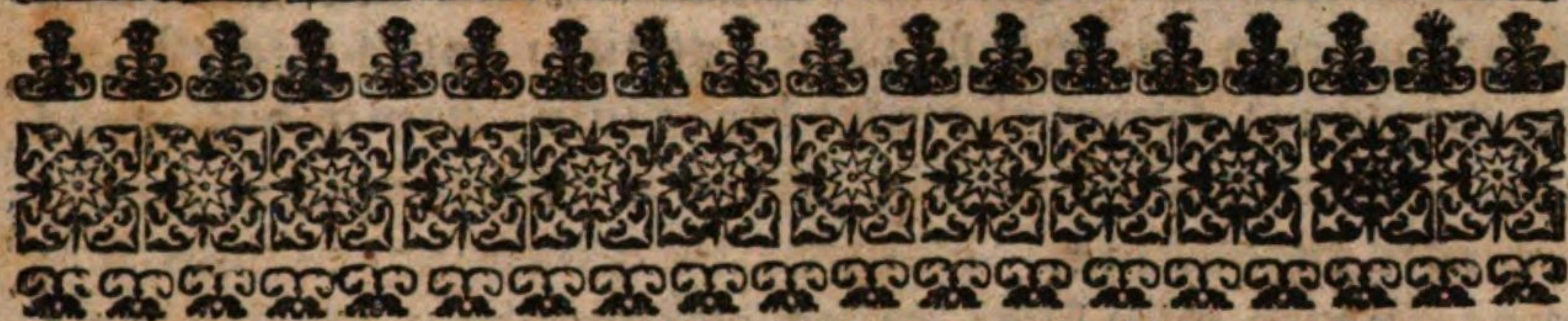
EDITH. GALT. AND. JAMES.

WILLIAM. JAMES.

WILLIAM. JAMES.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

100



AD

VIRVM DOCTISSIMVM

GEORG. BERNH. BÜLFFINGERVM,

ACADEMIÆ SCIENTIARVM PETROPOLITANÆ
SODALEM, ET PHYSICES PROFESSOREM
CELEBERRIMVM,

DISSERTATIO EPISTOLICA

SAMVELIS CHRISTIANI HOLLMANNI,

PHILOS. PROFESS. EXTRAORD. IN ACADEM.
VITEMBERG.

§. I.

Quamtu[m] forsan silentium meum ha[ec]tenus miratus
es, VIR DOCTISSIME, quum laudatissi-
mam dicendi occasionem ipse in *dilucidationi-
bus TUIS philosophicis de Deo, anima huma-
na, mundo & generalibus rerum affectionibus*, jam præter-
lapso *M D C C X X V.* anno *Tubingæ* editis, mihi succeris;
tantum nunc forsan miraberis, quod, ex muto repente, non
eloquens quidem, loquens tamen factus, in scenam tandem
prodeam, atque rem, silentio & oblivione fere[re] rectam, nunc
demum in memoriam revocare incipiam. Gravissimæ vero
sunt, quæ, ut aliter facerem, non permiserunt, causæ, quas
tamen ut omnes recenscam, neque TUA a me postulabit
humanitas, neque negotii, quod hic pertractandum venit,
quicquam intererit. Sæpius aliis distrahimur curis, sæpius
nos oblivio plurimorum capit, ab aliorum sæpius indigna-
tione,

tione, quorum conservasse tamen gratiam nostra interest, nobis metuimus, sæpius aliæ accedunt causæ, quo minus, quod animo erat propositum, in primis si scripto agenda res sit, prompte exequamur. Horum tamen omnium nullum fere impedimento mihi fuit, quare responsionem ad doctissima TUA dubia hætenus distulerim. Quodsi ergo dicendum, quod res est, hæsi *initio* anceps, num plane responsione ad doctissima TUA dubia opus esset. Non TUI TUORUM-que dubiorum, sed ipsius *rei* causa hæc scribo. Quum enim hypothesis mere philosophica sit, de qua qualiscumque inter nos disceptatio orta est, uter nostrum verius sentiat, vix tanti mihi videbatur momenti, ut prolixa id evincendum disputatione esset. Ea enim in dissertationibus, *de harmonia inter animam & corpus præstabilita*, hac in Academia a. MDCCXXIV habitis, modo attuleram, quæ dubium mihi illud ipsum systema reddere visa fuerant. Num acu rem tetigissem, an minus, eruditorum committere iudicio constitueram. Non enim est, cur, qui ingenue & bono animo in veritatis inquisitione versatus est, si erraverit, erroris illum tantopere pudeat, ut, conquisitis undique coloribus hanc sibi abstergendam ducat maculam. Illorum enim hic mos est, qui gloriæ magis, quam veritatis causa, quicquid agunt, suscipiunt. Atque huic alia, perquam licet iidem simillima, retardatæ hætenus responsionis *accedebat* causa. Scilicet verebar, ne fervoris juvenilis præ se ferret speciem, illorumque viderer præpostere sequi affectum. qui semper causa superiores esse volunt, quosque germani nostri *Haberecht* appellare apposite solent, si, quam primum TUA modo, *Vir doctissime*, innotuerat ad dissertationes meas responsio, novas statim dissertationum mearum adjicere voluissem vindicias. Eo magis enim id declinare volebam vitii, quo frequentius id nostræ academix, ejusdemque alumnis, obverit a malevolis, non sine sufficienti tamen ratione, solet. Tandem vero & id a proposito revocavit

cavit animum, quo alii eo alacrius nonnunquam excitari solent, ut etiam non provocati magnos laceffere viros incipiant, quo vel sic saltem orbi innotescant erudito, atque eorum, quos impugnant, famam quomodocunque participent. Ex quo enim TUAS typis exscribi curaveras dilucidationes philosophicas, *Vir doctissime*, ita statim merebantur omnium, sobrie philosophantium, plausus, ut ab *eruditis* etiam *Lipsiensibus* in *actis* suis litterariis non sine insigni commemorarentur elogio. Nolebam ergo cum viro, orbi erudito & noto, & probato, in arenam statim descendere, ne gloriolam ex tali controversia sectari invidis rerum & iniquis censoribus, qui mihi nulli desunt, videret. Habes ergo, *Vir doctissime*, rationes silentii. Responsionis autem hujus paucis etiam accipe. Scilicet is unicus hujus scriptionis scopus est, ut, quoniam jam adeo dilucida sunt, quæ ad argumenta mea a TE reposita sunt, reliquis etiam, quæ mihi circa responsiones TUAS adhuc supersunt, dubiis eodem modo satis a TE, si ita placuerit, fieri, data occasione, possit. A TE enim, *Vir doctissime*, erudiri, quam proprium hic ingenium sequi, malim.

§. II.

Nolim autem in horum ipsorum numerum referri ea, quæ *dissert. cit. poster. §. XXIV. & XXV.* adversus doctissimæ TUÆ *de harmonia animi & corporis humani, maxime præstabilita, commentationis §. §. 46. & 51.* mota a me sunt dubia. Ea enim in *dilucidat. TUIS philosophicis §. CCCXXVI.* additis *p. 323. & p. 327. notis* ita exenta animo meo sunt, ut vel contra solem loqui, vel propriæ minimum adversari conscientiæ, oporteat, si in contrarium quid adhuc adjicere vellem. Quum adeo plana perspicuaque vero jam omnia mihi met ipsi sint, ipseque etiam, non alium TIBI in ipsa TUA commentatione hypothetica fuisse sensum, satis superque perspiciam, dabis veniam, *Vir clarissime*, ne vel stupiditatis, vel animi malitiæ, apud TE incurram suspicio-

nem, ut paucis exponam, quæ causa fuerit, cur aliter paulo ea de re in dissertationibus ipsis judicaverim. Scilicet verba, quæ meum in *commentatione TUA hypothetica* §. 51. suspensum tenebant animum, quæque etiam ipsa in *dissert. poster.* integra a me adducta sunt, ita fluunt: *Itaque spiritum esse; qui agat in corpora. Agere ergo in corpus esse affectionem spiritus, & corpus suscipere actionem a spiritu posse: ergo actionem animæ in corpus non repugnare, neque ex parte animæ, neque corporis. Atque in ultimo hoc, sic pergis, hætenus enim TOURNEMINII, Galli, modo verba & objectionem adduxeras, saltus esse videtur, cum transitus sit a spiritu ad animam, hoc est, a genere ad speciem eo sensu: non repugnat generi, ergo nec speciei. Sed potest in specie alterutra nova esse accessio per differentiam, quam dicimus, specificam, ut deinceps huic repugnare possit, quod generi nondum contradixit. Hic, si verum fatendum, jam optime mentem TUAM perspicio. Non denegas speciei, quod generi competit, sed negas solum, posse negative ad speciem a genere concludi, atque id quidem rectissime. Quemadmodum enim concludere licet: 1. quid non competit generi, id nec speciei competit, quia per differentiam specificam fecundior reddi speciei conceptus potest, quam generis fuit; sic nec inferre integrum est: quicquid generi non repugnat, id nec repugnat speciei, ob illam ipsam in dilucidat. Philosoph. p. 324. a TE additam rationem, quod accessio fieri in specie per superadditam differentiam possit, cui repugnet, quod generi non repugnavit. Quid vero obstitit, quo minus, mentem TUAM hanc esse, perspicere mihi tum datum fuerit, quum fundamentum totius hujus illationis in ipsis, ex *commentatione* adductis verbis, jam a TE additum fuerit? Scilicet id officiebat, quod Tourneminio in adductis verbis concedere tacite videbaris, *agere in corpus esse affectionem spiritus.* Ist hæc enim verba*

verba inter Tourneminiana, in compendium a TE relata, legebam, nihil tamen a TE ad eadem repositum deprehendebam, quin potius verba TUA: *atque in hoc ultimo saltus esse videtur &c.* ad Tourneminiana ista referebam. Hinc ergo, quod, agere in corpus, affectionem esse spiritus, Tourneminio largiri mihi videbaris, negare autem solum, quod a spiritu concludi ad animam queat, nata mihi est omnis illa objectio, quam l.c. §. XXIV. legis. Quum ergo non mea id mihi acciderit culpa, ut verborum TUORUM sensum non satis recte perceperim, veniam dabis, *Vir doctissime*, quod l. c. logices principiis hanc argumentationem repugnare dixerim. De eo enim, quem impugnaveram, verborum sensu, judicare aliter a me non potuisse, ipse optimus eris iudex. Ad alterum autem istum ex *commentatione hypothet. §. 46.* desumptum locum ubi: *Deum concreare posse animæ virtutem agendi in corpus, tum licet supponere, scribis, cum constiterit, id esse in se possibile*, ad quæ verba *dissert. poster. §. XXV.* nonnulla a me monita sunt, quum non *negative* eadem a TE allata esse, in *dilucidat. philos. l. c. p. 327.* respondeas, sed ut solum, non iustum a Tourneminio observatum in demonstrando ordinem esse, ostenderes, facile in doctissima TUA responsione acquiesco. Satis enim superque jam ex dilucidationibus TUIS, imo ipsa etiam commentatione TUA hypothetica, postquam illæ facem mihi prætulerunt, *Vir clarissime*, didici, non eam TIBI mentem esse, quasi vel spiritui in genere, vel animæ etiam in specie repugnet, posse movere corpus, sed actu saltem ipso eandem corpus non movere, nec movendi virtute a Deo præditam esse, TE supponere.

§. III.

Atque hæc sunt, circa quæ excusatione mihi magis, quam TUA informatione, *Vir doctissime*, opus fuit. Ea ergo, quæ jam sequuntur, propius hujus scriptionis attingunt scopum. Præter ea enim, quæ ad TE præcipue pertinebant, operam
etiam

etiam das in dilucidationibus TUIS, ut communem etiam systematis harmoniæ præstabilitæ, adversus mora a me dubia, defendas causam. Miratus autem in his omnibus, imo veneratus magis, sum singularem TUAM, *Vir doctissime*, humanitatem, eandemque eo magis suspicere & eo pluris æstimare cœpi, quo rarior hæc in controversiis, & in se rarissima avis est. Recenses qualescunque meas exceptiones, sed candide, sed ingenue; adjicis responsiones, sed modeste, sed sine aculeo & sale mordaci. Quum ergo adeo æquum in TE deprehenderim dissentientem, quo æquiores mihi vel quærere, vel invenire, imo & sperare, vix potuissem, quid obstat, quo minus ulteriorem TUAM informationem mihi expetam? Adducis, *Vir doctissime*, argumenta mea, contra alteram istam systematis H. Pr. partem, quæ de sensitiva animæ facultate præcipit, allata, atque ex illis p. 358. *primum* exponis, quo, *con-
cipi, imo rationem reddi posse*, negavi, *unde diversissimæ
illæ, nulloque modo sæpius coherentes in anima perceptio-
nes oriantur, aut, quid sit, quod animam ita determinet,
ut ab hac perceptione ad illam, cui cum priori nihil plane
commune est, cum ad infinitas alias, cum prioribus magis
coherentes, posset, naturæ veluti quadam necessitate abri-
piatur.* Rectissime hic autem in responsione TUA prima, *Vir clarissime*, conjicis, *non specificas*, me postulare illius connexionis declarationes; illæ enim in omnibus systematibus utique deficiunt: Illud tamen adjicere liceat, quum nulla hic systematis H. P. præ reliquis systematibus prærogativa sit, non apparere, quare idem hic reliquis præferri eatenus oporteat. Quando vero 2) ad ideas iterum obscuras TE recipis, quarum conscii nobis non sumus, nolo morose id iterum urgere, quod non satis videatur adesse fundamenti, quo ideæ illæ obscuræ nitantur: finis quidem intuitu rationem utique sufficientem habent; ad systematis enim conservandum honorem excogitatæ, aut ascitæ saltem, videntur; in se tamen specta-

spectatae probatione adhuc, ni fallor, indigent, eoque ipso, dum conscios nos eorundem esse, negatur, dubiae redduntur fidei. Quod enim *num. 7.* adjicis, elegantissime quidem rem illustraret, si probata jam eadem alibi esset, probari autem simili solo non poterit. Sed dabo, quod *num. 8.* urges, dari ejusmodi ideas obscuras, dabo & id, continere easdem in se rationem sufficientem aliarum clariorum, ex iisdem consequentium; ne sic tamen omne mihi statim exemptum est dubium. Quae enim *tertio & quarto loco p. 359.* respondes, novum injiciunt scrupulum. Negas, Vir doctissime, *ideam punctationis vespæ & ideam argumentorum, quibus respondisti, coherere inter sese effective; solo eadem tempore concurrere tantum admittis. Aliis igitur fontibus deducis præsentem punctationis ideam; perceptionibus scilicet antecedentibus in anima, sed talibus, quarum TIBI antehac nondum fueris conscius. Non itaque necessum esse putas, (neque ita Leibnitii dicta intelligis,) ut ex ipsa voluptatis idea fiat per intermediarias quasdam obscuras, momento transeuntes, idea doloris: potest oriri, imo oritur, ita pergis, plerumque ex perceptionibus aliis antecedentibus, sed obscuris etiam, quarum nobis sigillatim consci non sumus. Neque, in allegato alio exemplo, ex meditationibus Bælianis ideam susurri vespæ derivas. Ideam enim illam susurri aliis de novo antecedentibus deducis perceptionibus, quæ concurrant tempore quidem cum meditationibus Bælianis, non tamen ex illis oriantur.*

§. IV.

Fateor, me ita initio sententiam Leibnitii de sentiendi facultate non intellexisse, neque putaverim, intellectam ita eandem a quopiam esse, qui systemati huic se opposuerunt. Jam vero, postquam clarius hanc sententiam perspexi, eandem TIBI quoque mentem jam olim in *commentione TUA hypothetica* fuisse, ex §. 157. p. 165, intelligo. *Aliæ enim perceptio-*

nes fuerunt, ex quibus dolor enatus est, inquis ibidem, quam illæ voluptatis ex lactatu matris. Ita autem neque apud Leibnitium, neque apud celeb. Wolffium, rem lego propositam; quod tamen non eo consilio affero, quod hanc TUAM explicationem reprehendendam putem, sed quod laudem potius mereatur, clariori ejusmodi ratione rem omnem a TE expositam esse. Longe enim commodior, fateor, atque probabilior hæc explicandi idearum successionem ratio est, quam ea, quam ego & mente conceperam, & impugnaveram antea. Pacetamen TUA, *Vir clarissime*, proferam, quid mihi adhuc dubium circa hanc etiam videatur sententiam. Etenim initio sic mihi difficilior adhuc videtur reddi explicatio, quo modo illa idearum successio adeo ordinatissima fieri possit, ut cum mutationibus, in organis sensoriiis factis, ratione momenti repræsentationis, coincidant, si v. c. idea doloris non per intermedias quasdam ideas obscuras ex idea voluptatis, aut idea voluptatis ex idea doloris, sed quælibet ex antecedentibus ideis obscuris aliis, dicantur prodire. Difficile enim conceptu est, quomodo quælibet idea, per continuam idearum obscurarum evolutionem, ex propriis sibi natalibus, longa serie, repetere originem suam possit, & tamen adeo accurate successionem suam ad aliam, ex aliis natalibus iterum oriundam, observare, ac si posterior ex priori enata esset. Sed, quum id dubium commune huic sententiæ, cum tota illa idearum in H. P. systemate successione & evolutione, sit, nolo id multis urgere, alterum potissimum, quod ex hac sententia fluit, affero. Id vero in eo præcipue consistit, quod sic tot diversæ idearum in anima successiones statuendæ sint, ex quibus, per longam idearum obscurarum evolutionem, perceptiones & ideæ claræ oriantur, quot dantur inter se diversæ, & nihil secum commune habentes, perceptiones. Harum vero quum vix iniri possit numerus, tantam etiam harum successionum multitudinem statuamus, in anima, necesse est, quæ omnem fere cognitionem, ne
plura

plura dicam, superet. Atque quælibet harum successio-
num series ad primam usque in anima præstabilitionem progredi-
tur, neque cum reliquis ullibi coincidit. *Si enim processum
hunc fore longissimum putes, inquis num. 5. non repugno.
Durabit, dum perveneris ad initia & præstabilitionem fu-
turarum sensationum a Deo factam. Id convenit syste-
mati.* Sic vero non unica in anima statuenda est idearum
clararum & obscurarum successio, sed tot diversi idearum ordi-
nes, diversæque evolutiones, quot diversæ dantur, quæ in ani-
ma evolvuntur, idæ. Nolim quidem adfirmare, id vel simplici-
tati animæ adversari, vel in se etiam impossibile esse: si enim ani-
marum simplicitati unica ejusmodi idearum non repugnat evo-
lutio, cur repugnarent plures? & si unica ejusmodi in anima pos-
sibilis est successio, cur non & plures est essent? ambages tamen
plurimi sic creati mihi videntur, atq; tale quid admitti, quod na-
turæ simplicitati repugnat. Tali enim idearum evolutione Deus
quidem consequeretur finem suum, ita tamen, ut, compendiosi-
us ipsum eundem consequi potuisse, nullum mihi sit dubium.

§. V.

Hoc tamen si removeatur dubium, non impossibilem,
imo, quamdiu in hoc solo argumento subsistimus, ne impro-
babilem quidem, illam idearum in anima successionem esse,
facile dixerim. Sed & illud inde consequitur, quod, si ita ide-
arum & perceptionum evolutio explicanda est, ut singulis sin-
gulæ tribuendæ sint idearum successiones, diversique perceptio-
num obscurarum ordines, omni suo sicutique præventur robo-
re argumenta, quæ ad impugnandam illam idearum successio-
nem, & inter sese affinitatem, *dissert. poster. §. 4. seq. §. 7.*
item & 8. a me allata sunt. Quid enim dissimulare juvat,
quum non de gloria, sed veritate, concertemus invicem? Lar-
gior enim lubentissime, si tot perceptionum dantur peculiares
successiones, non facile dari duos homines, qui in perceptioni-
bus suis omnibus, hinc clavis, hinc obscuris, vel ad momen-

tum saltem inter se convenient: largior etiam, sic concipi utique posse, quomodo anima ex perceptionibus inordinatis, hinc ex somniis, hinc ex morbis oriundis, ad ordinatas reverti perceptiones possit. Non ex inordinatis enim perceptionibus, intercedentibus obscuris aliis, ordinatas illas oriri dices, sed, quaslibet peculiarem sibi servare seriem & idearum successionem, procul dubio, *Vir doctissime*, adfirmabis, eoque ipso omnem argumentorum meorum vim utique prosterne. Sed neque contra hanc sententiam, hoc sensu acceptam, directa eadem erant, sed contra Leibnitianam, quam tamen eandem cum hac TUA esse, quando *responsiones* ejus *Anti-Bælianas* p. 81. *seq.* inspecio, necdum mihi persuadere possum. Ita enim ille ad objectionem Bælianam, ab anima Julii Cæsaris desumptam, respondet, ut colligere exinde aliter nequeam, quam statui ab eodem *varias perceptiones, cito transeuntes, easque obscuras, quæ inter voluptatis & doloris perceptionem intercedant, viamque quasi sternant, ut a voluptate ad dolorem transitus fieri queat, atque unde fiat, quod immediatus nobis a voluptate ad dolorem, ab affirmatione ad negationem, ab albo ad nigrum, transitus fieri videatur, quod interjacentes perceptiones obscure sint, nec distincte a nobis percipi queant*, quemadmodum responsiones ejus in compendio recensui *diff. poster. §. 5.*

§. VI.

Progredior ad *secundum*, contra assertam ab illustri LEIBNITIO & celeb. WOLFFIO idearum successionem, a me allatum, argumentum. Constat eidem suum robur, quatenus eo sensu, quo intellecta a me Leibnitii sententia erat, adversus eandem adhibetur: prout a TE vero inflexa, vel emendata, eadem est, frustra iterum eodem contenditur. Desumebatur ab eo, quod anima semper cerebri sequatur statum in perceptionibus suis sive ordinatis, sive inordinatis, ex quo

quo inferebam, quod quædam inter cerebrum & animam dari debeat physica communio, quum eadem juxta systema H. P. successionis perceptionum dari ratio in anima nequeat, quæ in corpore est motuum. Turbatus enim sanguinis & spirituum animalium in corpore motus ab aliorum corporum appulsu oritur, qualem qua animam, qui hoc systema defendunt, non admittunt. Aut ergo admittendum esse, dari aliquem succi nervei in animam influxum, aut rationem reddi non posse defendebam, quare anima statum sui sequatur cerebri, quoniam id perceptionum diversitatis, quod in corpore turbatorum motuum, non poterat allegari fundamentum. Hoc vero tollis iterum dubium, *Vir doctissime*, quando ideas inordinatas ex ordinatis oriri negas, singulisque peculiare suas successiones tribuis. In ea tamen, quam pro Dn. Wolffio defensionem adjicis, pauca mihi adhuc desiderari videntur. Scilicet ille rationem hujus ipsius modo recensiti phænomeni redditurus §. 314. *metaphys.* inquit: *Nemlich was es für Ursach hat im Leibe, eben dieselbe hat es auch in der Seele, als die in der Ordnung alles vorstelllet, wie es im Leibe erget,* quod quo minus de *exigativo* magis, quam *effectivo* potius principio, accipiendum sit, l. c. contextus obstat. Quid autem officiat, quo minus, si de *effectivo* sermo sit, eadem in anima, quæ in corpore est, hic possit allegari ratio, fusius demonstra-
vi dissertat. posterior. §. IX. Atque hæc eatenus videris concedere, *Vir doctissime*, quatenus ipse Dn. Wolffii verba de principio *effectivo* intelligere dubitas, atque de *exigativo* solum explicas l. c. p. 362. Verum quum nullam causam *effectivam* aliam, ab illo ipso adductam, deprehendam, non, nisi de *effectiva*, intelligere eadem celeb. Wolffium, ex l. c. dictis constare videtur.

§. VII.

Mitto *tertium* & *quartum* adversus idearum successionem argumentum, quum infelicius adversus TUAM senten-

tiam iisdem pugnarem, qua novò Leibnitianam isthanc induisti clypeo: circa *quintum* tamen idem, quod in dissertatione ipsa allatum est, adhuc remanet dubium. Urgeo enim ibidem §. XI. quod, si eo modo, quo juxta H. P. systema explicantur, animæ perceptiones fierent, nullum anima discrimen facere posset, inter novam perceptionem rei jam antea aliquando perceptæ, & ejusdem reminiscenciam, seu representationem a sola memoria, vel phantasia, citra objecti externi præsentiam, factam, id quod necdum, si utroque modo idea ex ipsa animæ elicienda esset essentia, aliter intelligere possum. Suppono autem hic, quod, siquidem experientiæ convenit, supponere licet, ideam absente objecto, solius phantasiæ ope, ab anima ex se ipsa evolutam, & claram, & distinctam esse, adeoque eatenus nihil inter illam, & præsentem objecto nobis factam, perceptionem intercedere discriminis. His enim suppositis, non apparet, qui anima, si utramque ex sua ipsius eliceret essentia, *vvenn sie dieselbe aus ihrem Wesen herauswickelte*, discrimen aliquod inter reminiscenciam simplicem & novam perceptionem agnoscere posset. Quod enim in influxus systemate se aliquod offerat, non aliunde est, quam quod in altero casu objectum fortius in sensus internos, iisdemque mediantibus in ipsam animam, agit, in altero vero minus. Ratio ergo differentiæ in præsentia objecti, & pendente inde appulsu, hic ponitur. Id vero quoniam in H. P. systemate animam neque mediate, neque immediate afficit, sed ipsa, in utroque casu, objectum tanquam præsens sibi sistit, fortior hinc in animam impressio derivari hoc in systemate nequit, ideoque nec fortius sibi repræsentare anima objectum in sensatione, quam reminiscencia, posset, per consequens nullum hic anima discrimen inter utrumque agnosceret, si hoc systema verum esset. Quæcumque hic regeris, *Vir doctissime*, si quid judico, rem facti modo confirmant, atque tale a nobis agnosci discrimen solum ostendunt.

ostendunt, ad dubium autem solvendum, demonstrandumque, quomodo, stante H. P. systemate, ea tamen possint fieri, non videntur facere.

§. VIII.

Atque hæc sunt, quæ circa alterum H. P. caput, quo sensationes seu perceptiones explicantur, allata in contrarium erant, argumenta. Pergis jam ad ea, quæ contra *alterum*, quo motuum corporis expositio traditur, mota a me erant dubia. Hic autem agnosco TUAM Humanitatem, *Vir doctissime*, qua diffusius distinctiusque TE mecum confabulaturum promittis, si ex instituto rem illam illo loco agere licuisset. Agnosco tamen grato non minus animo breviores quoque TUAS responsiones & dubiorum solutiones. Dabis autem veniam, ut & hic pauca adhuc excipiam. Recte circa primum meum argumentum p. 364. observas, me circa determinationem motuum *hære in uno: unde motuum determinatio?* illamque esse *non ex spiritibus animalibus, qui per suam naturam indeterminati sunt, & æque hos, ac alios, subire motus possunt: non ex corporibus extrinsecus moventibus, partim quia sæpe idem corpus idem organum eodem modo afficit, & alius sequitur motus; partim quia illa corpora externa non afficiunt ipsas in cerebro nervorum extremitates, sed in sensorio solum externo, quæ indefinitam ad omnes cerebri nervos relationem habent, hic ut spiritus animales, in sensorio ad motum concitati, æquali modo omnia nervorum orificia in cerebro afficiant, aut afficere saltem possint*, quæ TUA quidem ex parte, *Vir doctissime*, verba sunt, sed quibus simul mentem meam adeo ingenue, candide & nervose exposuisti, ut ipse ea, quæ prolixius hoc de argumento §. XII. l. c. a me dicta sunt, luculentius compendiosiusque enarrare vix potuissem. Liceat vero & brevissimis adjicere, quid respondeas. Negas appulsum corporum externorum, secundum omnes suas modifica-

dificationes acceptum, esse generalem: negas, statum corporis diversis momentis esse eundem perfecte in aliquo homine, idque & de *passivo*, & de *activo* corporis adfirmas statu &c. Atque hæc caput responsionis TUÆ constituunt, in his cardo versatur rei. Priori posterius; posteriori prius, tollere studes dubium. Largior etiam lubentissime, quicquid de statu corporis activo & passivo regeris: non semper enim eadem est in eodem ad recipiendum motum dispositio, neque semper eadem spirituum animalium ad faciendum motum: atque id ipsum illud dubium est, quod & ab amico mihi jam olim contra hoc argumentum motum est; qua alteram vero illam responsionem adhuc aliqua videtur superesse difficultas. Non facile enim TIBI concesserim, *Vir doctissime*, appulsus corporum externorum, etiam secundum omnes suas modificationes, quatenus illæ ab ipsis corporibus externis sunt, & in corpus introducuntur, spectatum, non esse generalem. Fateor esse specialem, si ratione causæ consideretur; nego esse specialem, si ratione effectus, qui eodem in corpore producendus est. Quæcunque enim hic concipiantur modificationes, ad diversum illæ sensoriorum tactum solum diversamque spirituum animalium in illis agitationem, tantum pertinebunt; ad determinationem autem motus in cerebro nunquam suffecerint. Quod si ergo per modificationes *omnes* illas quoque intelligis, quæ in cerebro contingunt, largior, posse hinc corporis motus confici: sed unde illæ ipsæ sint, quæstio adhuc remanet; si per modificationes autem istas illas solum intelligis, quæ in ipso corporum externorum appulsu jam dantur, nego, posse ex illis omnes corporis motus intelligi. Rationem esse puto, quod non ipsas nervorum in cerebro extremitates modificatus ille corporum externorum appulsus afficit, sed externa solum organa, ipsorum autem nervorum indefinita manet ad seipsos relatio. Nunquam enim concipi talis in corporibus, in organa nostra sensoria agentibus, modificatio potest, vi cuius spiritus animales, in motum concitati, & ab organo externo

terno ad cerebrum moti, ita determinari in cerebro queant, ut hunc magis, quam illum nervum motorium subeant. Modificatio enim illa diversum quidem appulsus efficit; eodem tamen modo, & per eosdem nervorum meatus, quum appulsus motusque ejusmodi modificatus ad cerebrum continetur, quam alius quicunque, modificatione ista destitutus, non apparet, quid ab externa illa modificatione objecti ad sensoria appulsi, redundare in determinationem motus in cerebro possit. Verbo dicam: largior modificationem appulsus, ejusque diversitatem, in *sensitiva* fundamentum diversæ præceptionis esse; quomodo vero eadem & in *locomotiva* diversissimorum motuum fieri causa queat, hoc ex adductis rationibus nondum perspicio. Cetera omnia, quæ in responsione ad hoc argumentum primum vel attulisti, vel supposuisti, uti elegantissima ab omni parte sunt, sic facile quoque illa iterum concesserim.

§. IX.

Ad alterum p. 365. progredieris, *Vir doctissime*, contra locomotivam illatum argumentum. Dabis veniam, ut & hic TE sequar. Desumptum illud *dissert. poster. §. XIV.* ab eo erat, *quod motus corporis nostri sæpius fiant*) quando nullæ sensationes, hoc est, nulli spirituum animalium motus, in organis sensuum facti, præcesserunt; unde, motus corporis omnes ab his generatim derivari non posse, concludebam; speciosa & ingeniosissima sunt, quæcunque ad hæc regeris, *Vir doctissime*. Multa etiam liberaliter admittis & probas. Quicquid vero, veluti in transitu, de origine motus spirituum animalium mones, recte se in TUO, harmoniæ præstabiliæ, minus putaverim in eo, quod ego defendi, influxus se habet systemate. Hic enim non omnes motus à sensibus, sive externis, sive internis, sed nonnulli immediate ab anima, originem ducunt. Totius autem TUÆ responsionis, si nervum recte teneo, summa

huc redit. Concedis fieri in corpore posse motus , non agentibus præcise tum temporis corporibus , extra nos positis , in sensuum nostra organa , negas tamen , illas excitari ab anima , qui potius ab *ideis materialibus in cerebro , quæ semper meditationibus quibuscunque conjunctæ sunt* , eosdem derivas. Ut autem explicares , quomodo fortior ejusmodi pulsus , qualis v. c. ad allevandum totum corpus , ad discursandum , ad scribendum epistolam &c. requiritur , oriri queat , præterquam ut corpus quoddam in sensus nostros agat , negas , excitari *in cerebro motum vehementiorem* , sed , *sufficere , motum antea in partes , sibi invicem obsistentes , conversum , nunc agere directione consentienti* : neque excitari absolute loquendo novum motum , sed directionem virium nitentium & renitentium determinari in hanc potius , quam aliam , partem. Non expectassem , fateor , talem ad hoc argumentum responsionem , adeo insuperabile idem atque invictum mihi videbatur , neque quicquam speciosæ hujus solutionis prævidi. Scilicet statuis , motum spirituum animalium vehementiorem quidem nonnunquam fieri *in organis* , non fieri vehementiorem *in cerebro* : sed contendis , quiescentibus partibus corporis externis , conversum eundem esse in partes corporis , imprimis cerebri , internas , sibi invicem obsistentes ; post vero , quam cogitationibus ideæ materiales excitatæ in cerebro fuerint , determinari iisdem motus illos , antea quasi dispersos , & in partes sibi invicem obsistentes conversos , majori consensu in has illasve partes , atque hinc fortiore vehementioreque tunc in organis corporis emergere motum. Hæreo hic , quod dissimulare non possum , quid respondendum : unicum tamen adhuc succurrit , quod hac mihi responsione nondum exemptum est , dubium. Quod si enim isthæc TUA mens est , *Vir doctissime* , quam hic repræsentavi , de quo tamen verba TUA me dubitare non sinunt , difficile erit dicere , talem jam ante

ante agitationem spirituum animalium in tenerrimis cerebri tubulis deprehendi, qualis in vehementissimis corporis motibus deinceps in partibus organicis externis attenditur. Intueamur v. c. pugillatorem, saltatorem, agyrtam & ejusmodi homines alios, qui corporis vehementissimos edunt motus, non putaverim carere difficultate, si velimus dicere, vehementissimas illas organorum agitationes inter tenuissima filamenta nervea cerebri quasi jam dispersita ante fuisse, quam determinatione quadam ad has illasve corporis partes facta, consensuque quodam, in tantum eruperint impetum. Quis dixerit, tennes illos, teretes, lubricos, flexiles, mollesque cerebri tubulos, quæ ad instar adipis aut butyri cultro anatomico facillime solvuntur, tantum, in gremio quasi suo, adeoque turbulentum, sustinere posse spirituum animalium motum, qualis requiritur, ut pugillator vel unica saltem vice extendere cum ferro brachium, aut saltator totum in aërem tollere corpus queat? Quid ergo de tota illa quantitate motus fiet, quæ ad omnes ejusmodi actus requiritur? De illis autem hic loquor hominibus, qui, quiescentibus sensibus externis sola meditatione abrepti, tale quid agere aut moliri subito incipiunt. Ut taceam, nondum satis clarum esse, quomodo ab ideis materialibus fieri motus determinatio possit, quum illæ non magis, ac ipsi spiritus animales, quo motus dirigendus sit, seiant aut perspectum habeant.

§. X.

Attingis paucis *p. 366. tertium* meum argumentum, quo theoriam motuum in systemate H. P. impugnaveram. Quoniam vero eadem hic recurrunt dubia, quorum jam supra in explicandis sensationibus facta mentio est, negasque adeo, esse semper eundem corporis humani statum, ideoque nec, recurrente vel maxime eodem objecto, eundem posse exinde consequi effectum; nolim circa hoc argumentum, quum jam supra hic veritati concesserim, novas iterum difficultates

cultates necesse. Liceat tamen dicere, quod res est. Scilicet infringere hoc argumento, adductoque ab astronomo desumpto exemplo, solum volebam sententiam illam celeb. WOLFFII, qua statuit *dass alle Bewegungen des Leibes aus den Bewegungen anderer Körper, die Veränderungen in den Gliedmaassen der Sinnen verursachen, folgen metaph.* §. 779. Hæc enim verba non de *prima* solum motuum corporis origine, sed de *immediata* etiam *productione* & operatione, accipiebam, quæ tamen duo distinctissima esse, jam satis intelligo. Etenim verum quidem, secundum hoc systema, est, ratione primæ originis si motus corporis spectentur, nullum ex omnibus esse, qui non ex aliquo, à sensibus oriundo, originem suam ducat; non largientur autem defensores hujus systematis, quod nullus fieri in corpore motus possit, nisi alius in aliquo organorum sensualium *immediate* præcesserit. Sufficit, quod *aliquando* præcesserit, indeque spiritus animales aliquando in cerebro in motu positi fuerint, qui deinceps ad alias corporis partes determinantur. Atque aliter tamen rem omnem concipiebam, quando hoc contra H. P. systema formabam dubium, neque aliter ex Dn. WOLFFII ipsiusque LEIBNITII verbis colligere potui. Non inique ego fero, ut totum hoc argumentum tertium, cum additis ejusdem explicationibus & consequentiis, ex argumentorum illorum numero, quibus contra systema H. P. pugnamus, proscribatur, imprimis si & illæ simul, quæ à TEMETIPSO allatæ rationes sunt, hic attendantur. Agnosco enim, restrictionem TUAM, quam adjecisti, non esse prætermittendam. Tum enim demum manentibus iisdem objectis iisdem semper contingant motus, necesse est, quando & eadem manet subjecti dispositio, idemque sensuum internorum status. Quando vero ad *quartum* tandem etiam argumentum pag. 366. respondes, quod à loquela oris desumptum a me est, non æque facilis videtur esse ejusdem solutio.

Brevibus

Brevibus tamen exponam, quid adhuc desiderem, quodnam adhuc remaneat dubium. Scilicet putas, *Vir doctissime*, quum ipse concedam, *articulatum* sonum mechanice fieri in corpore posse, atque difficultatem de *ordinato & rationali* a me solum moveri, *diff. poster. §. 16.* posse & hoc dubium facile tolli, si *ad præformationem divinam* provocetur, *ut pote quæ corporis machinam conformiter animæ construxerit, maxime cum certum sit, casus, quibus illa accommodari debuit, non esse infinitos.* Verum non videris mihi, *Vir doctissime*, quod bona TUA cum venia dixerim, meminisse, quod non tam de eo, *quid Deus* possit, *quam quid ex systemate H. P.* explicari queat, hoc loco inter nos disputetur: quo ipso tamen nondum possibilitatem omnem ipsius hypotheseos simpliciter TIBI concedo. Respondeo enim initio solum de eo, quid in controversiam veniat. Deinceps vero *κατ' ἀνδραπνον*, uti loqui nonnulli amant, respondeo. Negas ipse cum celeb. Wolffio, quando de causis secundis & intermediis quæritur, recurrendum statim esse ad causam primam. Nolo celeb. Dn. WOLFFII locum, ex ejus *metaph. §. 766. diff. prior. §. 25.* jam a me allegatum, repetere; Ipse, TU, *Vir doctissime*, idem in *dilucidationibus TUIS philosophicis* confirmas passim. Nolim vero TIBI revocare in memoriam, quæ §. CCVI. alibique a TE scripta sunt: patiaris solum, ut repetam, quæ §. CCCXXIII. in nota addita adversus Dn. ANDALAM disputas. Recte enim in eodem reprehendis, quod *unionis & operationis inter animam & corpus ideam a divino beneplacito derivet*, rationemque ejus rei sub finem observationis addis, quando verba ita fluunt: *Num ille claram & distinctam habet ideam operationis illius physicæ, qua v. c. magnes trahit ferrum- si quis, sine intermedia actionis ex ipsa rerum natura deductione luculenta, immediatè se conferat ad beneplacitum auctoris naturæ, primam rerum causam?* Vereor ne ea-

dem quis ad istam dubiorum , a me motorum , solutionem TUAM eodem fere modo reponat, *Vir doctissime*. Sed fors n alia TIBI superfuissent , quibus his etiam difficultatibus, ex *ordinata* & cum animæ *cogitatis* accurate *consentiente* oris loquela , oriundis, obviam fuisset a TE itum , nisi chartæ prohibuisset angustia. Quum tamen nulla alia a TE hic fuerint mota dubia , tamdiu adhuc in argumentis hisce persistere mihi liceat , donec possibilitas illorum , quæ physice hic impossibilia mihi visa sunt , pluribus demonstretur.

§. XI.

Finem hic huic dissertationi imposuisssem, *Vir doctissime*, nisi circa argumentum TUUM primarium, imo fere unicum, quo adversus influxus systema uteris , mihi fuisset enatum dubium , quod , quin futurum sit , ut pro TUA humanitate, data occasione , solvas , nullus dubito. Proponis illud in *dilucidationibus TUIS philosophicis* §. CCCXXVII, p. 329. *seq.* idque ab eo desumis , quod *vires animi & corporis sint quoad proportionem incomparabiles*. Ille igitur effectus non dependet a viribus cum effectu quoad proportionem incomparabilibus. Quivis vero facile videt , omnem difficultatem recumbere in probationem ejus propositionis , qua proportionem inter vires animi & corporis esse negas. Ita enim verba illa : *quoad proportionem esse incomparabiles* , accipio , ut non de mentis quadam operatione , sed ipsa proportionem , intelligenda sint , siquidem prioris defectus ipsam statim veritatem mutuæ operationis mentis & corporis non tolleret. Illam ergo probationem jam p. 329. das , *Vir doctissime* , sed ita ut non leve mihi remaneat dubium. *Non esse proportionem* , inquis, *inter vires & nisum animæ, atque motum & resistantiam corporis* , facile probo : quid est proportio ? est duorum homogeneorum secundum magnitudinem comparatio. Homogenea vero sunt, quorum unum aliquoties repetitum potest fieri id , quod est alterum, *equare*

*æquare illud, vel superare. Num anima & corpus sunt
 homogenea? Num illorum attributa, motus & appetitus?
 an ex appetitu replicato vel imminuto fit motus? an ex mo-
 tu replicato, aucto, minuto, impedito, promotio fit perce-
 ptio? Quis ferat, ex attributo corporis fieri posse attri-
 butum spiritus, & vice versa? Igitur, si appetitus non
 potest commutari in motum augendo, vel minuendo: non
 magis est inter motum & appetitum proportio, quam in-
 ter lineam & superficiem, tempus & locum, horam & co-
 metam. Hæreo, fateor, circa hæc verba TUA, Vir doctis-
 sime, neque quem in modum interpretari eadem debeam,
 hætenus novi. Etenim initio id me urget, quod proportio-
 nem non nisi inter homogenea admittere videris: inter ho-
 mogeneæ vero eo, quo a TE accipiuntur, sensu. Oportere
 illa, inter quæ dari aliqua debet proportio, in aliquo conve-
 nire tertio, atque eatenus esse homogenea, non nego: si enim
 omnis deficeret similitudo, nulla posset dari proportio; in
 omni autem eadem convenire debere, quo sensu homogenea
 a TE videntur accipi, nondum apparet, cur affirme-
 mus, siquidem ubivis exempla obvia sunt, ubi heteroge-
 nea quoque, dummodo in aliquo tertio inter se conveniant,
 proportionem quandam inter se admittunt. Sic enim v.c. inter
 terram & solem, solem ipsum & orbem annuum, est aliqua
 proportio, licet toto genere inter se differant, neque unum
 aliquoties repetitum, qua totam suam substantiam, possit
 fieri alterum. Et id tamen videris ad TUA homogenea requi-
 rere, Vir doctissime, aliud enim quid elicere ex verbis TUIS
 non possum: num anima & corpus sunt homogenea: num
 illorum attributa, motus & appetitus? Quis ferat ex at-
 tributo corporis fieri posse attributum spiritus, & vice
 versa? Quod si vero ea TIBI sunt homogenea, quæ in aliquo
 tertio inter se conveniunt, id quod tamen hætenus ex verbis
 TUIS*

TUIS colligere non licet, anceps hæreo, quam habeas rationem, ut omnem plane proportionem inter appetitum & motum, inter motum & perceptionem, neges. Licet enim appetitus, quomodocunque consideratus, nunquam possit fieri motus, neque motus unquam fieri possit perceptio, quod lubentissime largior; non omnis tamen intuitu, quantitatis inter appetitum & motum, motum & perceptionem semper deficit proportio. Quod enim objicis in exemplo militis fugientis, non tantum semper, quam pro quantitate appetitus, esse motum in corpore, id nihil videtur inferre aliud, quam quod major in corpore non possit produci, quam mechanismus corporis patitur, motus.

§. XII.

Vides ergo, *Vir doctissime*, quæ mihi circa probationem TUAM enata fuerint dubia, quidque obster, quo minus verbis TUIS, quæ l.c. post antea excitata lego: *non igitur motus in corpore procedunt a viribus animæ, nec anima physice & effective movet corpus; nec vice versa corpus in animam ideas transfundit*, plene assentiri queam. Videtur TIBI etiam eo adhuc ex capite systemata influxus esse suspectum, quod, nisi quatuor illa, ab *experientia, consensu & possessione generis humani, a regimine animæ in corpus suum, quod propter moralia necessarium habeatur, & tandem ab unione*, vulgo sic concipi solita, ut videatur influxum physicum inferre, desumpta argumenta, pro influxu allegari solita, nescias, uti loqui TIBI placuit l.c. §. CCCXXIX. p. 333. seq. Verum non ignorare TE putaverim, superesse aliis, qui hæc omnia, ut argumenta, rejiciunt, & influxum tamen defendunt, alia. Etenim ex illarum hæc doctrina numero est, quæ non nisi *indirecte* probari possunt. Probandus ergo quan-
do

do nobis influxus est, id 1) supponimus, quod in omnibus tribus supponitur systematibus, duo nempe simul in homine fieri; atque 2) quod ab omnibus, saltem reiperitis, iterum conceditur, tria modo systemata hic possibile esse. Jam ergo quum in *causarum occasionalium* æque, ac *harmoniae præstabilite* systemate, occurrant, quæ cum veritatibus aliis cognitis pugnant, nihil jam relinquitur, quam ut *influxus* systema pro vero habeatur, quippe in quo, licet vel maxime concipiant explicari omnia nequeant, nihil tamen, quod cum veritatibus aliis cognitis pugnet, occurrit. Atque ea demonstrandi ratio mihi semper & apertissima, & tutissima, visa est, longeque reliquis probandi argumentis certior. Quod influxus vero propterea, quod explicari omnia eodem nequeant, non rejici statim possit, ipse pro TUA humanitate, & singulari, quo polles, judicii acumine, in *dilucidationibus TUIS* §. CCCXXIV. num. 4. p. 320, dudum concessisti.

§. XIII.

Habes hic, *Vir doctissime*, compendium eorum, quæ ad eruditissimas TUAS responsiones in *dilucidat*. TUIS datas, excipere potui. Non eo tamen, quod iterum hic fateor, animo id factum a me est, ut dissertatiunculas meas solum defendam, neque causa cecidisse videar; sed ut hæc etiam, quæ adhuc supererant, a TE mihi eximantur dubia. Veniam autem dabis, *Vir doctissime*, quod Petropolitano TUAS hac scriptione interpellem Musas, audeamque, TE, a terris nostris remotissimum, ad dubiorum meorum solutionem provocare. Effecit enim id singularis TUA humanitas; proh! vero, quam rarum in dissentientibus decus! singularis ille, quo abundas, veritatis amor: quam inæstimabile in viro docto donum! non meus vero vel dissentiendi, vel disputandi, aut inclare-

d

scendi

scendi etiam, pruritus. Vellem enim, ut latere possem, dummodo per vitæ genus, quod ut eligerem, ipsa factorum fecit iniquitas, liceret. Jam vero, quicquid vel scribo, vel loquor saltem, aliisque privatim propono, in controversiam sæpe trahitur. Oritur ex lite lis, quin & ex illis, quæ procul dissentienti animo profero, controversia, eaque cum viris nonnunquam, quos mallet tacito mecum venerari pectore, quam publice iisdem obloqui. Rapior à nonnullis ad dissensiones, non obtruto aliis, parumque abest, quin in rixosissimorum hominum referar numerum. Eam ergo mihi solum conserva gratiam, *Vir doctissime*, ut non ex altercandi studio, sed veritatis amore, quem nunquam, quicquid etiam alii moliantur & agant deponam, hoc scribendi genus enatum mihi esse, persuasissimus sis. Deus TE ceterum felicissime agere jubeat, utque genti, ad quam erudiendam ex Germania nostra evocatus es, quam maxime profis, faxit.



VIRO CLARISSIMO,

SAM. CHRISTIANO HOLLMANNO

S. P. D.

GEORGIUS BERNH. BÜLFFINGER.

§. I.

Dabo responsum TIBI: *Vir Clarissime*, neque id invitatus debeo. Approbavit se comitas TUA *sodalibus* meis, atque ipsi etiam *Illustri* Academiae Scientiarum *Præsidi*, qui transmissam sibi e Germania Dissertationem TUAM Epistolicam, *Novembri* mense superioris anni, mecum communicavit. Ex eo tempore constitui TE meis quoque literis compellare: sed otium defuit a Physicis laboribus. Id nunc facit *Nova* Pater, eodem tempore glaciale, quo constringebatur, Pontem, & labores in Academia publicos interrumpens. Non igitur differam nomen solvere; Debeo enim & civibus nostris *exemplum* præcepti, quod olim auditoribus commendavi meis. * Si quæ inter Eruditos & Ingenuos homines controversiæ sint, ita illas disceptare jussi, ut subinde dissensus minuatur. Absit ut eundo crescant lites, & caput inter obscuras cavillationum nubes recondant literariæ disceptationes. Minuisti jam jam scriptione TUA superiori dissensus capita, eundemque intra pauca quædam argumenta conclusisti. Sequar idem institutum hoc vice, & connitar eo, ut, quod reliquum est disquisitionis, ex ambiguo planum fiat, *vel* saltem appareat, me id non habere in potestate.

d 2

§. II.

* In Oratione Valedictoria Tubingæ A. 1725. habita. v. Dilucid. meas Philosophicas de Deo, Anima, & Mundo p. 637.

§. II.

Primam hoc loco operam impendere juvat explicandæ de Ideis obscuris doctrinæ; ad hanc enim redit, quicquid §. 3. 6. desideras. Argumentum est difficile, & a primo imaginationis intuitu satis remodum, ut mirum non sit, si diversa sentiamus diversa; præcipue cum ex instituto nullibi expositum, sed parce solum, & ex occasione indicatum sit. *Due* sunt hoc loco *quæstiones*: facti altera, altera juris. An ego sententiam, *Ill. Leibnitii* recte expresserim, an novo illam, eodemque ut innuere videris, non plane incommodo auxerim incremento, *prima*: *secunda*, an meus naturæ congruat explicandi modus? *Priorem*, si placet, in dubio relinquamus. Namque ego nec authenticas scriptorum alienorum interpretationes mihi arrogo; nec affecto gloriam exornati systematis, si cui placeant, quæ dicturus sum. Facile agnosco, falli me posse, & nullus dubito, quin sæpe fallar in explicandis aliorum dictis. Quam ego sequor interpretandi Regulam, non nisi in diviniore scriptura exponenda immunis est ab omni erroris periculo. Soleo enim illos scriptori Erudito sensus tribuere, quos per ipsam rerum aut systematis a me approbati, naturam existimo requiri, modo illis non aperte verba repugnent. Si pro *Historica* sententiæ alienæ *cognitione* hæc non est methodus certissima, est tamen pro *Philosophica* illius sententiæ *imputatione* omnium honestissima. Didici hanc agendi rationem ex *Leibnitio*. *Si je me trompe*, inquit, *j' aime toujours mieux de me tromper à l'avantage, qu' au désavantage des personnes*. Liceat igitur primam hanc quæstionem sequendi *disjunctione* complecti: Si apposita sint, quæ dixero, tribue illa, cui velis, si minus congrua judicentur, mea sunt.

§. III.

Accedo ad rem ipsam. Recte colligis primario respon-
sionum mearum nervos in argumentum *de Ideis animæ Ob-*
scuris

*scuris, de successione illarum, & cum Claris nexu. Quæsi-
visti, si non aliunde adveniunt perceptiones nostræ, si ex ani-
mo fundo evolvuntur, si nihil sit sine ratione sufficienti, si
non ex quolibet oriri potest quodlibet: quomodo fieri &
explicari possit transitus ex una perceptione ad aliam plane
diversissimam, ex voluptate unius Organi ad dolorem alte-
rius? quomodo item servari perceptionum cum externis re-
bus Ordo & Harmonia, cum sensationes sibi non succedant
ordine continuo, sed infinitis aliis cogitationibus liberrime
susceptis interrumpantur. Utrique huic difficultati idem
remedium applicui: dixi, nunquam non adesse stupendam
perceptionum obscurarum copiam in animo, quarum sigilla-
tim nobis conscii non sumus, donec illarum aliquæ evolvan-
tur in claras vel distinctas; non igitur ex Idea voluptatis fieri
Ideam doloris sine medio; neque necessum esse, ut semper
ex Idea voluptatis oriatur præsens perceptio doloris per in-
termedias. Obscuras, etsi id aliquando fieri possit, & soleat;
posse præsentiam doloris derivari ex serie perceptionum ante-
cedentium obscurarum, quos utpote debiliores, vel aliis com-
mixtas non antea separatim agnoverit animus, donec aut for-
tiores factæ sint, aut a societate aliarum liberatæ. Dari tales
perceptionum species duplici exemplo ostendi, quo simul in-
telligi potest utroque hoc modo illas evolvi in claras. Agno-
scis, si recte mentem assequor Tuam, Vir clarissime, hoc
methodo evitari difficultates plerasque a Te allegatas, &
contra sententiam Leibnitii aliter intellectam directas: Nasci
vero alias, priorum loco. Primo mones, videri Tibi non
satis adesse fundamenti, quo Ideæ illæ obscuræ nitantur,
finis quidem intuitu illas rationem utique sufficientem
habere, tanquam ad systematis conservandum honorem ad-
scitas; sed in sese spectatas probatione adhuc indigere,
eoque ipso, quod nos earum conscios esse negetur, dubio il-*

las fidei reddi. Quæ n. 7. dixerim, illustratura rem, si aliunde probata esset, sed simili solo probari illam non posse. Secundo, admitta Idearum eiusmodi in animo præsentia, rem tamen omnem in salvo nondum constitui: difficile id concepta esse, quod in tanta serierum obscurarum multitudine omnem fiant ordinatissime, atque omnes evolutiones incidant in definita temporum momenta. Commune tamen id esse mihi cum Leibnitio incommodum; alterum sequens esse proprium, quod sic tot diversæ Idearum in anima successiones statuendæ sint, ex quibus per longam Idearum obscurarum evolutionem perceptiones & Ideæ, Claræ oriuntur, quot dantur inter se diversæ, & nihil secum commune habentes perceptiones; quamlibet harum successio- num seriem ad primam usque in anima præstabilitionem progredi, neque cum reliquis ullibi coincidere. Sic non unicam in anima statuendam esse Idearum Clararum & Obscurarum successionem, sed tot diversos Idearum ordi- nes, diversosque evolutiones, quot diversæ dentur, quæ in anima evolvantur Ideæ. Equidem id nec in sese im- possibile, nec simplicitati animæ contrarium esse: amba- ges tamen plurimas sic creari, atque tale quid admitti, quod naturæ simplicitati repugnet. Tali enim Idearum evolutione DEUM quidem consequi finem suum, ita ta- men ut compendiosius ipsum eundem consequi potuisse, nul- lum TIBI sit dubium.*

§. IV.

Duo requiris, Vir doctissime; obsequar in utroque. Existentiam Idearum, quales concipio, obscurarum, probabo prius; atque tum de successionum ordine dicam, quo sentio. Nolim autem pro simili haberi, quæ n. 7. Dilucid. p. 359. 360.

* Dilucid, Philos. de DEO, anima, & mundo, pag. 360.

360, dixi, sed pro *exemplo*. Existencias rerum, si ab Ente infinito discefferis, proprie loquendo non demonstramus: Observamus facta, atque ex illis deinceps inferimus, quæ immediata observatione non possumus detegere. Perceptiones obscuræ dicuntur illæ, quarum nobis sigillatim conscii non sumus, quæ adeo in plenas & perfectas sensationes nondum adoleverunt, sed speciem quasi faciunt sensationum imperfectarum, sensationes quasi nascentes, vel evanescentes. Itaque per observationem immediatam non agnoscitur illarum præsentia. Si probari debeat, necessum est, inferre illam ex factis immediata observatione cognitis, igitur necessum est appellare ad *exempla*. *Leibnitius* ad maris murmur provocavit, ubi singularum undarum strepitus auditur, sed discerni a reliquis non potest. Ego, quoniam duplex mihi visus est Evolutionis modus, alter, cum perceptio non fit fortior, sed solum ab aliis distinguitur, ut agnosci seorsim possit, alter, cum fortior sit perceptio, adeoque præsentibus licet aliis, præ illis tamen agnoscitur; duo allegavi exempla, a visu alterum, alterum a tactu. Eorum si quod nunc fusius paulo & curatius diduxero, apparabit, in nulla Hypothesi negari præsentiam idearum, quales in subsidium appellavi, obscurarum posse; nihil itaque hic fingi pro necessitate systematis, sed applicari solum, quod aliunde cognitum est, ad sententiæ defensionem.

§. V.

Equidem, si more disputantium *ordinario* ageremus, possem declinare probationem præsentiae harum Idearum. Nihil enim feci, nisi id, quod dicitur *respondere ex Thesi*. Est, qui mihi obiiciat, in sententia mea nullum fieri posse transitum a sensatione una ad alteram heterogeneam, a voluptate palati, ad dolorem pedis; quoniam omnis transitus fiat in anima ex statu priore ad sequentem, & fieri sine statuum horum convenientia nullus possit. Respondeo, sententiam

rentiam plene considerandam esse, atque tum sufficere illam; præter enim sensationes, sive perceptiones Claras statui obscuras quoque, per quas ille transitus fieri possit; itaque hactenus nullam systematis insufficientiam apparere. Hic non quæritur, unde ego obscurarum illarum perceptionum existentiam cognoverim, an a priori? an ex factis? an ex necessitate ipsa systematis? sed hoc quæritur, an ea posita adhuc *impossibile* sit, imputare illis hunc transitum? aut, an ea posita aliud absurdum consequatur, quod igitur impediatur, ne poni earum existentia possit. Finge enim, me *gratis* assumere earum præsentiam, modo illa posita transitus memoratus fieri possit, tamdiu soluta, saltem debilitata, erat obiectio, donec ostensum sit, poni hanc præsentiam sine absurdo emergente non posse. Equidem ego Obscurarum ejusmodi Idearum præsentiam *duplici fonte* cognovi, altero per argumenta *generaliora*, per exempla *specialia* altero. Existimo, mentem a corpore nihil accipere Idearum, argumentis, quæ suo loco exhibui: existimo, etiam de mente rerum esse, quod nihil fiat per saltum, nihil sine ratione sufficienti: His positis certum est, non ex quolibet fieri posse quodlibet, sensationesque præsentis habere in animo causas sui antecedaneas convenientes, perceptiones. Utique alias, quas obscuras voco, quia illarum conscii nobis non sumus sigillatim & immediate. Hoc ratiocinium sine dubio simile est illi, quod & Ipse pervidisti, *Vir clarissime*, & cujus gratia dixisti, finis respectu sufficientem utique rationem adesse allegationis Idearum obscurarum. Certumque est, etsi momentum penes me trahat hoc argumentum, id tamen adversus alios non plus valere, quam apud ipsos fidei invenit præmissarum demonstratio. Videndum scilicet, est, jure an injuria negetur corporis efficiens opera in excitandis animæ Ideis? De eo deinceps dicam occasione ultimæ TUÆ admonitionis.

Præsen-

§. VI.

Præsentiam vero perceptionum plurimarum, quales supra dixi, obscurarum in animo, facile sequentibus TIBI exemplis persuadebo. Fac, subtilissimum serici filum ante oculos extendi TUOS: an illius perceptionem habes, & colorem agnoscis? fingamus esse cœruleum. Fac, aliud proponi filum, idemque flavum esse: agnoscis filum & colorem ejus. Idem accidet, si eorum mille offerantur cœrulea, & flava mille. Jam intertexe illa mutuo sibi, & denuo offer oculis TUIS telam: *quid agnoscis?* clare viridem, sed obscure cœruleum & flavum colores. Neque enim metuo, ne quis dicat, se colores cœruleum & flavum plane non percipere, & viridem ex nescio, quo nihilo derivet. Accipe *aliud* non dissimile. Novimus Illustris Nevvtoni, magno cum scientiarum luctu nuperrime defuncti, industria, Solare lumen nihil aliud esse quam radiorum in sese heterogeneorum & inalterabilium mixturam, quorum alii rubrum, alii flavum, viridem alii, alii cœruleum colores exhibent. Dum igitur album solis lumen percipis, nihil nisi confusos hosce colores percipis, sed percipis *confusos*, igitur singulos seorsim non agnoscis; percipis autem *omnes*, constat enim experimento, differre albedinem luminis Solaris ordinariam ab ea, quæ videtur, si quam speciem radiorum (colorem v.g. flavum exhibentium) intercipias. Quicquid igitur de commercio corporis & animi in sensatione hominis existimes, habes in sensatione luminis perceptiones colorum, quarum TIBI seorsim conscius non es, & habes tamen: habes igitur perceptiones, quales dixi, obscuras. Ut hoc strictius edisserere liceat, statuamus ante oculos ex *Optica Nevvtoni* Lib. I. P. II. Tab. IV. figuram 16. in qua OF ϕ radium Solarem compositum per foramen in valva illabentem in conclave obscuratum, A. C. B. Prisma trigonum vitreum, lineæ ϕp ϕq &c. radios luminis refractos & divergentes, M. N. Lentem vitream; ϕx qx &c. radios iterum cœcuntes, D. G. E. prisma secundum, xy
e
radium

radium Solarem denuo collectum. K. H. I. Prisma tertium, & Y T Y S, &c. radios denuo refractos & divergentes repræsentant. Excipe charta alba lumen solis inter x & ys apparebit albidum, quale sub dio conspicitur. Quæro, an in hac lucis specie colorem rubrum percipias? negabis sine dubio, T E clare illum percipere, ut ejus T I B I conscius esse possis ex sensatione immediata. Nam sine *Newtono* fortassis neuter nostrum ejus præsentiam vel conjectasset. Quod si igitur colorem rubrum hic percepisti, percepisti obscure. Sed *percepisti*: id ita infero. Tene, si placet, chartam eodem in loco, donec ego lentem M. N. in partibus p, q, r, & s, obtexero, & radios ϕp , ϕq , ϕr , ϕs , cumque illis violaceum, indicum, viridem, flavum colores impediero, ne per lentem M. N. transire cum radiis ϕ possint. Videbis in charta T U A non album amplius sed rubrum lumen. *Underubor*? Non ego effeci, ut rubrum aliquid accederet, quod antea non adfuerit: quidquid rubri nunc est, antea adfuit; & quemcunque nunc in T E motum aut perceptionem excitant hi radii, etiam antea excitarunt; sunt enim per *Newtoni* dogmata inalterabiles. Percepisti igitur & antea, sed non distinxisti, ob aliarum perceptionum cum hacce mixtura. Atque sic *exemplis* disco, dari perceptiones magno numero obscuras, quarum sigillatim nobis consci non sumus, donec ab aliis, quibus permixtæ sunt, segregentur, & quasi ex illis evolvantur. Similia de *omnibus* dici sensibus possunt. Statue T E in medio centum Oratorum in ambitu circuli æqualibus intervallis distributorum, & voce alta, sed æquali, sermones habentium: percipies omnium voces, nulla enim ratio est, cur alteram magis, quam alteram percipias: & nihil tamen intelliges; percipies igitur obscure. Fac, ut unus eorum utatur tubo stentorio, & reliqui pergant, ut antea; vel impone reliquis silentium, aut jube, ut submisso admodum loquantur, centesimus vero pergat alta, uti prius, voce; percipies clare, quæ dicet; neque tamen in

in primo casu reliquorum in aures TUAS actio minuitur, neque in secundo augetur actio centesimi. Duplici igitur modo, quod prius obscure perceperas, evolvi potest, ut clare illud sentias. Neque extraordinarii hi casus sunt, aut fictitii solum. Quoties accidit, ut de nocte percipiamus clare sonos, quos interdiu ob aliorum præsentiam, percepimus quidem non minus verè, sed ita obscure, ut dignosci aut intelligi articulatae voces a confuso strepitu undique irruente non potuerint? Nolo *plura* cumulare exempla rei; namque hæc prospectiminibus sufficiunt: si quis autem velit, ut per exempla evincam, totidem & tales præcise adesse, quales in responsione mea supposui, id omnino fieri non potest. Necessum est hac in parte, ut generali argumento fidas. Id si bonum est, sufficit scopo: si minus, deficit mea Harmoniæ Præstabilitæ probatio.

§. VII.

In *altero*, quod mones, *Vir præstantissime*, incommodum scit, & naturæ ordine minus congruum esse, ut singulis novis perceptionibus affingatur series parentum, progenitorum peculiaris, quæ nihil cum reliquis seriebus commune habeat, in eo, inquam, facile *TIBI accedo*. Agis, uti Philosophum decet, removes IPSE, quæ forassis alii opposuissent. Difficile est, inquis, concipere, omnes istas series adeo ordinate evolvi. Agnosco difficultatem adesse; impossibilitatem esse nec TU dicis, nec ego agnoscerem. Certum enim est, contradictionem hic nullam involvi. Hoc mecum credo, asseris, dum negas, id animæ simplicitati præjudicare, si vel maxime immensa harum serierum copia fingatur. *Ur- ges* vero, quod solum superest, *ambages* hic fore, & *separationes*, naturæ parum consuetas. Verum id est, namque Insulas absolute tales, natura non amat; cohærent, quantum fieri potest, omnia. Quid igitur? credam, me non satis dilucidè mentem exposuisse meam, quoniam aliis intentus huic præcise

præcise dubio animum non adverti. *Neque enim singulis* novis perceptionibus *peculiares* tribuo series prognologicas, ex meris Ideis obscuris constantes, & cum reliquis seriebus nihil commune habentes. Puto, si pro novis perceptionibus a, b, c, d, &c. --- z, series earum genealogicæ A, B, C, D, &c. Z, evolvantur, fieri posse, ut in serie A, non solum obscuræ, sed & claræ plurimæ, & distinctæ occurrant ideæ; fieri etiam, ut in serie A, contineantur ideæ tam claræ quam obscuræ plurimæ, quæ etiam in serie B, occurrant, & fortassis nunquam aut rarissime fieri, ut tota aliqua series A, B, C, --- vel Z constitui possit: in qua non sint aliquæ Ideæ claræ aut obscuræ, quæ etiam in alias series ingrediantur. Quoniam in *declaranda* solum sententia mea versor, itaque illam licebit enunciare per simile aliquod, si spes fuerit, eo mediante distinctius eam cognosci.

§. VIII.

En TIBI *Tabellam*: Mercurius ex Elysiis redux campis, non ita pridem literas a *Keplero* attulit, quibus ille Terricolis nunciat, omnino rem ita sese habere, uti olim in scriptis suis conjectaverat, dari aliquam solis & planetarum, Jovis, Terræ &c. animam, eandemque egregiis instructam dotibus, sed quales non facile nobis ita describere valeat, ut eas accurate animo comprehendere possimus. Quicquid pro nobis facere possit, id omne in eo consistere, ut rem quasi in simili declaret. Ait, animam Telluris sensibus quasi suis omnia percipere, quæ in superiori Telluris facie fiant; de interioribus pauca nosse, per conjecturas a phænomenis exterioribus, a sensationibus internis, & ab analogia cum aliis planetis, eorumque accidentibus cognitis deducta corpora. Hominum urbes, aërem, aquam &c. quasi pro membris suis & sensuum organis habere; mentes vero hominum Tellurem inhabitantium esse quasi ideas illius animæ, hoc tamen discrimine, ut ipsa sibi non sit conscia, nisi earum, quæ vel l. literis excultæ sint, vel

vel 2. regnandi prudentiam exerceant. *Illarum* quidem consciam sibi esse hanc Telluris animam, sic tamen ut vestigia & criteria, quibus illas agnoverit, raro enumerare possit, utque earum facile obliviscatur, nisi singularibus notis insignes fuerint. Sed *harum* præsentiam & discrimina non solum agnoscere illam, verum etiam criteria, notas, vestigia & facta sigillatim pernosce, quibus unum ab altero heroem dignoscat, eorundemque diutius meminisse, & accuratius. Animam hanc Terræ, quamprimum notus sit homo, olim eruditus vel heros futurus, esse sibi conscium mentis in illo insitæ, sed modi, quo exorta sit, non esse gnarum; quin imo non ita pridem motam esse eo de argumento quæstionem in comitiis Planetarum, animamque Solis concilii Præsidentem exposuisse nescio quam originem, cui omnium planetarum animæ contradixerunt. Dixisse animam Solis, quod mentes illæ subtili quadam traduce ex aliis prioribus sui generis mentibus deriventur, sic, ut nulla sit, quin ex aliis sui similibus oriatur. Hic vero planetarum animas, veneam quidem præfatas esse, quod tam lucido spiritui contradicant, sed unanimi consensu provocasse ad experientiam quotidianam: Animam Telluris addidisse, quod tantum absit, ut hoc semper ita fiat, ut id potius non nisi raro accidat, raro enim fieri, ut mens oriatur ex mente; obtinere id quandoque inter Heroas, quandoque etiam inter Literatos, sed plerumque oriri mentes ex longe aliis fontibus. Id ex eo patere, quod plurimarum ortum nulla mens præcesserit, aut ad earum genesis concurrerit. Observasse se sollicita attentione genesis *Socraticæ* mentis: concurrisse duo corpora, & ex illorum collisione ortam esse hanc mentem. Id sibi certissimum esse, se enim rei, quæ sibi præsentissima sit, sedulo attendisse, nec quicquam hic animadvertisse præter corpora. Igitur & ex corporibus elici mentes posse, quin imo, si numerus recte ineundus sit, mille ejusmodi generationes oriri, præuna, cum ex mente mens procedat.

cedat. Meminisse se temporis, ubi vix aliquot ejusmodi mentes extiterint, & deinceps magno iterum numero exortas esse ex corporum quorundam concursu. Denique videri sibi incomprehensibile, si omnes mentes ex mentibus propagentur, quomodo illæ propagationes adeo perfecte convenire possint cum propagationibus corporum ex corporibus; ambages enim hic futuras, si tot peculiare series mentium antecedentium fingi debeant, & usque ad creationem extendi, quæ nulli secum coincidant. Consensisse reliquas planetarum animas, itaque Solis animam, cum frustra lumen suum, & de mentibus reliquorum corporum argumenta contra illas, quæ experientia nitebantur, allegasset, appellasse tandem ad testimonia fixarum. Id quidem placuisse reliquis, & statutum esse, ut, dum nuncii quæsitum missi redeant, lites interquiescant, & officium unaquæque suum faciat, observarunt enim, non obstante hoc dissensu dudum vigente, sed nondum ita solenniter declarato, hucusque tamen motus & tempestates ex conditoris sui præscripto per utriusque operas concurrentes sibi invicem successisse. Cum vero jamjam ablegarentur nuncii, suspicatum esse Jovis animam, annon fortassis etiam circa reliquas fixas sint planetæ? adeoque quæsitum primo, deinde statutum esse, ut & illorum testimonia requirerentur. Inde *Keplerus* conjicit, si vel maxime omnes fixæ testimoniis suis Soli accedant, maiorem tamen suffragiorum numerum fore pro planetarum sententia. Itaque laudat consilium, quo sibi systema planeticum prospexerit, ne ex harmonia in lites & dissidia incidat. Cautum enim esse omnium consensu, ut decisio a fixis & earundem planetis expectata, nemini obtrudatur, nisi illa sit unanimis & perfecte definitiva, si dissideant, vel ambigant suffragia, neque ad majora neque ad meliora, si quis cavillari velit, approbanda quenquam cogi, sed relinquere hanc quæstionem cujusvis arbitrio debere; Soli autem nihilominus incumbere, ut corpora mentibus conjuncta calefaciat;

faciat, etsi ex corporibus non fiant mentes; Telluri ut corpora alat omnia, etsi de paucis credat, quod illis mens insit, quæ ex fame dolorem capiat. His statutis soluta esse comitia, & harmonias in Systemate Planetico easdem nunc a se observari, quas olim ante motas hæc lites in *Astronomia* sua & *Harmonicorum* libris descripserit.

§. IX.

Haftenus, *Kepleri* literæ: ad finem pauca hæc, & difficili caractere scripserat *Leibnitius*: *Fabula docet*, originem Idearum non posse per Experientiam observari, sed per rationem inferri; non hic audiendam esse imaginationem, sed rationem; dicere, quod motus corporum, efficiant in animo Ideas idem esse, ac ex corporibus collis mentes oriri; series Idearum posse esse ordinatissimas, & tamen respondere corporum Phænomenis, ut propagationes mentium propagationi corporum; series idearum progonologicas esse sibi implicitas, uti Tabulas hominum Genealogicas, in quibus Eruditi & Heroës respondent Ideis claris & distinctis, cæteri obscuris: casum de seculis barbaris, ab anima Telluris allegatum, respondere somno, & deliquis in animo; quæstionem denique universam esse ejusmodi, ut salva systematis humani harmonia possimus diversa sentire, modo utrique agamus ex præscripto rationis. Fallor? an ludendo declaravi, quæ difficile fuisset seria & simplici enumeratione satis plane dicere? Injuriam TIBI facerem *Vir doctissime*, si monerem, quousque id simile extendi, & non extendi debeat, meministi, quo fine id adduxerim? sed, quoniam & in aliorum manus incidere hæc epistola potest, eos, qui festinanter legunt, monitos velim, 1. me non approbare sententiam *Averrois*, nec habere mentes hominum pro modificationibus spiritus cujusdam universalis. Animæ v.g. Telluris; sentire me hac in parte, uti passim consueverunt magno consensu eruditi: 2. me hic non comparare adversarios meos cum Planetis, quorum respectu ego haberi velim

lim Sol fulgidus; discursus, quem animæ Telluris tribuo, mea sententia est Phantasiæ sermo; quem Solis animæ affingo, eum habeo pro dictamine rationis; tum etiam 3. nihil hoc simili me probare velle, sed velle declarare sententiam meam de idearum inter se nexu & Genealogiis.

§. X.

Non scribo Dissertationem, sed Epistolam. Propero igitur ad *Caput alterum*, quo adhuc differimus. Si perceptiones in anima omnes evolvuntur ex ipso animæ fundo: *quomodo illa distinguere potest imaginatione sensationem?* Difficilior est quæstio in omni systemate, quam ab initio videtur. Quicquid de commercio corporis & animæ sentias, dici semper potest, *sensationes ferire fortius*, quam ejusdem generis imaginationes; adeoque præsentibus sensationibus semper ab illis discerni imaginationes; quæ non imponant animo, nisi cum sensationes claræ deficiunt, in somniis. Dicunt hoc, qui influxum Corporis & Animæ mutuum statuunt; dicunt, qui occasionales causas; dicunt, qui Harmoniam Præstabilitam. Vid. *Dilucid.* meas §. 358. p. 247. si pergas quærere, *unde mihi constet*, quod fortius afficiar ab idea una quam altera: licebit ignorare responsum, sine causæ meæ periculo. Si duos successive dolores ejusdem generis patiaris, agnoscis sine dubio, uter eorum sit fortior; sed unde agnoscis? Esto, quod non possim TIBI criterium allegare, quo imaginationes & reminiscantias distinguere a sensationibus possit animus: non inde sequitur in Harm. Præst. *nullum esse* sensationum & imaginationum discrimen; imo, ne quidem hoc sequitur, quod *animus agnoscere* illud discrimen, atque adeo discernere ab imaginatione sensationem non possit. Potest discernere a viridi rubrum, sed non potest enarrare criteria discriminis. Itaque ut ad præcipuos rerum nervos semper attendamus, necessum est prostabilienda *objectione*, non solum, ut, quæ deinceps de discrimine imaginationis & sensationis

tionis dicam, perfecte refellantur, sed vel maxime, ut manifeste ostendatur, posito discrimine sensationum & imaginationum poni aliquid Harmoniæ Præstabilitæ repugnans; vel posita Harmonia Præstabilita inferri ipsam illarum indiscernibilitatem. Vidisti hanc necessitatem, *Vir Clarissime*, itaque ei curæ incubuisti. Ais, in *systemate influxus* discrimen non aliunde se offerre, quam quod in altero casu objectum fortius in sensus internos, iisdemque mediantibus in ipsam animam agat, in altero vero minus. Rationem ergo differentiæ in præsentia objecti & pendente inde appulsu hic poni. Id vero quoniam in *H. P. systemate* animam neque mediate, neque immediate afficiat, sed ipsa in utroque casu objectum tanquam præsens sibi sistat, fortiozem hinc in animo impressionem derivari in hoc *systemate* non posse, ideoque nec animam sibi fortius repræsentare objectum in sensatione, quam reminiscencia, per consequens animam hic nullum agnoscere discrimen posse. Ago TIBI gratias, quod occasionem mihi præbueris denuo examinandi hoc argumentum, video enim re denuo perpensa, posse illam exactius & distinctius dici, quam in Dilucid. l. c. feci. Faciam id per stricturas & TUO exemplo in collatione cum *systemate influxus Physici*.

§. XI.

Facti est, discernere animam sensationes ab imaginationibus: quaritur *criterium*, quo illas distinguat. *Dicis*, criterium hoc esse, quod sensationes animam fortius afficiant, oriri autem illud ex eo, quod objectum præsens per sensuum organa in animam agat. In *H. P.* vero, quoniam anima ab objecto nihil patiatur, non posse illam fortius affici ab objecto præsentem quam absente, neque igitur a sensationibus fortius quam ab imaginationibus. Hic *varia* observari debent. 1. *Criterium* illud, quod fortius animam sensationes afficiant, quam imaginationes, etsi a me quoque allegatum

tum sit, *parum* tamen *appositum* erit, *donec* definiatur vocabulorum significatio distinctiorum. Quid est *fortius afficere*? Annon sæpe fit, ut recordatio injuriæ majorem in TE sive iram, sive indignationem, excitet, quam ipsa, dum infertur, injuria? An hoc est *fortius afficere*? Annon factum est, ut imaginationes superaverint tormentorum sensus? utrum hic *fortius* afficit animum? Formula hæc, qua unum dicitur *fortius afficere*, quam alterum, orta est ab exemplis particularibus; si v. g. colorem rubrum videas, & imagineris: clatior apparebit, quem vides; hoc dictum est, *fortius afficere*. Sed, si sectionem conicam, v. g. Parabolam videas, & animo concipias, distinctior erit, quam animo concipis solum: quænam hic *fortius* afficit? Existimo igitur fallax esse hoc criterium, *donec* ab ambiguitate liberum præstetur. Sed finge legitimum esse: an 2. *semper* verum est in systemate influxus, quod *res sensu perceptæ fortius* afficiant animum, quam absentes? Quoties divagantur animo, qui conventibus sacris intersunt? Hic sane imaginationes, quibus indulgent, alienæ *fortius* mentem afficiunt, quam sacri oratoris sermo in aures illapsos patentes. Si *fortius* semper afficiunt sensationes, cur non abstrahunt mentem ab imaginationibus alienis. Verum esto & hoc: sint fortiores semper sensationes, unde 3. constat, *fieri hoc ex actione* ipsorum corporum in animam? Annon una imaginatio est, fortior altera imaginatione? & utraque tamen evolvitur ex animi fundo, non ex corporibus in animum traducitur. Potest igitur idea una esse fortior altera, etsi utraque sit domesticæ originis, neutra ex alieno advena regno. Non igitur inferre licet; idea A, *fortius* mentem afficit, quam idea B, & idea B, oritur ex ipso animæ fundo: igitur idea A, aliunde advenit ex corporum actione. Sit vero & hæc vera differentia illius causa: sciendum est 4. hoc *dogma* esse, non *criterium*. Inter Nos vero non quæritur, *unde fiat*, ut sensationes differant ab imaginationibus? sed quæritur: *unde id anima cognoscat*? Equidem, si quo in systemate differentia esse nulla potest, nulla

nulla etiam agnosci potest. Igitur *contra H. P.* sufficit ostendere, quod nulla sensationum & imaginationum differentia sit: sed *pro systemate influxus* non sufficit, allegare differentiam, quæ adsit; necesse est, ut criterium afferatur, quo anima differentiam illam agnoscat. Unde cognoscit anima, quod perceptio A, *veniat ab externis corporibus*, & idea B, non item? Huic, si placet, quæstioni impende, dato a necessariis otio, horulam unam vel alteram: ausim promittere, TE rebus omnibus perpensis nonnisi ejusmodi criteria inventurum, quæ in omni systemate locum habent.

§. XII.

Mihi sequentia se offerunt: Deprehendo in statu sanitatis (nam de imaginatione læsa quæstio non est) *imaginationibus* omnibus hoc competere, ut perfecte illas *in potestate* habeam. Possum præsentia fingere objecta, quæ volo, & quamdiu volo, & eodem denuo negligere, quandocunque volo, sic, ut sine alia quacunque perceptionum clararum variatione sola hæc objecta variant. Ex adverso sensationes nec efficere novas, nec destruere præsentis possum, invariatis reliquis perceptionibus claris omnibus, necessum semper est, ut pro variatione sensationis, cui attendo, aliæ simul perceptiones mutantur, perceptiones scilicet earum rerum, quæ cum relatione aliqua ad corporis nostri organa concipiuntur. Non possum substituere in locum sensationis, quam de hac mea descriptione habeo, sensationem Lætionis in Æsopo, nisi simul adsit perceptio remotæ ab oculis meis chartæ, & admotis Æsopi Fabulis, sed possum fingere præsentiam amici in conclavi, etsi intentis in clausas fores oculis nullam in illis mutationem fieri, animus sibi repræsentet. Possum imaginando sibi substituere ideas ejusmodi, ut in statu præcedenti nulla sit ratio status consequentis, sed sentiendo id non possum. Possum saltare imaginationibus ex Europa in Americam sine navibus intermediis: sed sensationibus non possum sine longo itinere. Sunt hæc res facti, per observationem cognitæ quotidianam.

Inde cudi criterium potest sensationum & imaginationum. Habet nunc animus meus repræsentationes rerum plurimas: Earum si quæ mutari possunt ita, ut reliquæ perceptiones clæræ relationem ad corpus meum involventes invariatae omnes permaneant, certum est, illas non esse sensationes, sed imaginationes. Sin illæ mutari non possint, quin etiam alterarum modo allegatarum aliquæ mutantur, nec mutari possint nisi in tales, quarum status sufficientem sui rationem habeat in statu antecedaneo: sensationes erunt, non imaginationes. Hoc in omni systemate admitti debet, & criterii loco omnibus inservire potest. Quomodo cum H. P. consentiat, non est dictu difficile. Per systema H. P. anima sequitur *typum* aliquem *repræsentationum* suarum; typus sumitur *ex corpore Organico, & illius situ* in hoc universo corporeo. Igitur anima semper repræsentat res, quæ in organa corporis sensoria agunt. Jam, si quæ idea manentibus omnibus hisce repræsentationibus variare potest, vel, si statum exhibet, qui ex ante cognitis sequi non potest, patet, illam non esse rei ad hanc classem pertinentis, hoc est, præsentis, & in organa corporea agentis; cum igitur illæ repræsentationes induantur sensationum nomine, hæc Idea ad aliam referri classem debet. Ita licet omnes ex interno animæ fundo oriantur, discrimen tamen inter illas & datur, & observari potest, aliæ enim typo huic ita cohærent, ut nullæ in illis mutationes fiant vel fieri possint, nisi & res designatæ quoad successionem eam, qua repræsentantur, sufficientem in sese rationem contineant; aliæ non item. Puto autem, hisce omnibus perpensis, non solum solvi dubium, sed etiam demonstrari, quomodo stante H. P. systemate fieri possit, ut nova alicujus rei olim perceptæ sensatio distinguatur a reminiscencia seu repræsentatione solius Phantasie. Illud *primum* debeo ex disputantium legibus; hoc *alterum* tribuo voluntati TUÆ, namque hoc fieri voluisti. Addidi *tertium*, ostendens non solum, quod discre-

tio

tio fieri in H. P. possit sensationis & imaginationis ab animo hominis, sed etiam, *quomodo illa fiat*, sive quænam sint huius discriminis notæ?

§. XIII.

Colligo in fasciculum, quæ sequuntur dubia ad aliud argumentum, Facultatem scil. animæ Locomotivam, pertinentia. Non repeto, quæ de motuum determinationibus ultro citroque scripsimus: sunt enim animis utrinque præsentia. Recte conjicis, me appulsum corporum externorum concipere cum omnibus suis modificationibus, quæ obtinet in corporibus agentibus, in organis nostris sensoriis, & in cerebro quoque. *Si has simul omnes intelligam eo vocabulo, largiris, posse hinc corporis motus effici, sed unde sint illæ diversæ modificationes in cerebro, redire quæstionem, namque existimas: appulsus motusque corporum externorum utcunque modificatos EODEM MODO & per eosdem nervorum meatus ad cerebrum continuari, quam alios quoscunque motus ista modificatione destitutos, adeoque non apparere, quid ab externa illa modificatione objecti ad sensoria appulsi redundare in determinationem motus in cerebro possit?* Nescio ego quidem, quomodo motus in sensorio facti communicentur cum cerebro: putaverim tamen, motus corporum diversos, facere diversos in sensoriis impressiones, atque hos efficere diversos quoque in cerebro nusus motusve. Fortassis id non incommode ex diversis demonstrari sensationibus potest: largiris enim, *modificationem appulsus eiusque diversitatem in SENSITIVA fundamentum diversæ perceptionis esse: sed quomodo eadem & in LOCOMOTIVA diversissimorum motuum causa fieri queat, id ex adductis rationibus TE nondum perspicere adjungis.* Communiter credimus, diversas sensationes conjungi semper cum diversis in cerebro tanquam communi sensorio impulsibus. Adsunt igitur diversi pro diversis cor-

porum externorum actionibus in cerebro impulsus: possunt igitur, & debent, si qui ex illis oriantur motus, oriri motus diversi. Ut breviter dicam, quod ad solvendum de motuum determinatione dubium pertinere arbitror: *Corpus ut machina*, etsi generaliter loquendo ad motus infinitos indeterminata sit, pro diverso tamen sui statu propiorem habet dispositionem ad recipiendum motum unum, quam alterum *spiritus animales*, etsi in universum spectati motus quoscunque possint producere, in singulis tamen momentis habent nisus alios atque alios, adeoque ad unum præ altero motum producendum magis sunt dispositi. Dum igitur a corporibus externis determinata quædam actio fit in organa sensoria, illa nervorum ope determinato ad cerebrum transfertur modo, & in communi nervorum concilio, suis quoque determinatis prædito modificationibus, non potest non determinatos quoque effectus producere, qui determinato iterum modo per nervos ad exteriora, quorsum diriguntur, membra deferuntur. Cur ex determinato potius indeterminatum quid concludere jubeor, quam determinatum?

§. XIV.

Ut hæc locum habeant, varii in communi sensorio nisus spirituum animalium concipiuntur; quorum etiam major necessitas est, ad explicandam difficultatem aliam in TUA Dissertatione motam: Admones, *sæpe fieri motus corporis nostri, quando nullæ sensationes, h. e. nulli spirituum animalium motus in organis sensuum facti, præcesserint: tales esse, si quis externis sensibus quiescentibus sola meditatione abreptus, subito incipiat saltare, scribere epistolam &c. excitari igitur illos motus ab anima*. Allegavi tertium fontem, *ideas* scil. *materiales* in cerebro meditationibus quibuscunque conjunctas. Et ne debilior causa videatur, quam pro hoc effectû necessario est, transtuli in rem meam, quod olim *Cartesius* contendit, non fieri hic novos motus,

motus, sed novas motuum determinationes: vel *Leibnitii*
 vocabulo, motum partium resolvi in motum totius; visum,
 inquam, antea in partes sibi invicem obstantes conversum,
nunc (typographi vitio impressum est: *non*) agere directio-
 ne consentiente. Cum tantis hæc sententia Philosophis pla-
 cuerit, mirum non est, eandem TIBI tantum non approba-
 tam esse primo statim intuitu. *Duo* autem deinde requiris,
alterum, quomodo tanta spirituum animalium agitatio pos-
 sit esse innoxia in tenerrimis cerebri tubulis: *alterum*, quo-
 modo ab Ideis materialibus fieri motus determinatio possit,
 cum illæ non magis ac ipsi spiritus animales sciant, quorsum
 dirigendus sit motus? *Secundum* hoc ex superiori §. pendet.
 Ideas materiales considero ut partem machinæ, quæ nifum
 antea impeditum sua motione dirigere potest, & moderari.
 Concipe Automatum, Campanula instructum, & indicandis
 sonitu, etiam repetito, horis destinatum. Nifus elateris, quo
 pars excitando sono destinata animatur, liberatur ab rotula
 directionis, quem ille nifus sequi debet, penitus ignara. Hoc
 obiter indicatum fortasse non tanti facis dubium, atque *prius*
illud de cerebri statu nimium molli & tenero. Disparebit
 tamen, nisi fallor, & hæc difficultas TIBI, si attenderis ad ca-
 sus quosdam non difficiles. Finge tubulos flexiles, teneros-
 que, sed siccos: imple illas pyrio pulvere: eosdemque
 magno numero collectos congere in acervum. Nihil tubu-
 lis nocebit nifus materiæ subtilis; pyrio pulveri inclusæ. Fin-
 ge pulverem illum, vel flatu vel quocunque alio artificio ex
 tubulis illis propelli in canales ampliores tubulis conjunctos,
 valvulisque & vasis maioribus instructos, atque ita dispositos,
 ut in maioribus illis vasis ab igne supposito candentibus py-
 rius accendatur pulvis. Poterit, vasorum ope accensus, pul-
 vis magnos in vasis illis motus excitare sine tubulorum in-
 commodo, quibuscum retro non communicat ob valvula-
 rum impedimenta. Etsi hæc fictio parum differat a senten-
 tia

tia eorum, qui actiones musculorum explicant per nescio quam subitaneam spirituum animalium & sanguinis arteriosi in musculo fermentationem: nolim tamen extendatur eoque, ut similitudinem ejus, quod in homine fit, exprimere credatur. *Duo* sunt, quæ intendo: *alterum*, posse in spiritibus animalibus (pyrio pulvere) locum habere niscus diversissimos, fortissimos, plurimosque sine tubulorum, quibus includuntur, læsione, *alteram*, posse spiritus translatos ad organa & musculos (pyrium pulverem in canales & vasa candentia promotum) excitare motus vehementissimos sine læsione tubulorum, quibus antea comprehendebantur. TUUM est Judicium: *Vir Clarissime* an utriusque possibilitas ex figmento meo intelligatur, saltem in genere; namque specialis designatio requireret plenam de motuum animalium œconomia tractationem.

§. XV.

Supereft de sermone difficultas. Dixisti, in sermone distinguere sonos debere articulatum, vocibus ex instituto significantibus; ordinatum, vocibus apte cohærentibus; rationalem, vocibus sensa animi exprimentibus constantem: primum obtineri posse mechanice, sed reliquos non item. Respondi, quoniam concessa mechanismi sufficientia pro sono articulo, de solo ordine, & cum animæ cogitatis consensu dubites, sufficere provocationem ad præformationem divinam, quæ corporis machinam conformiter animæ construxerit, maxime cum certum sit, casus, quibus illa accommodari debuerit, non esse infinitos, adeoque finito machinularum numero obtineri posse. Non licuit eo in loco responsione defungi ampliore, alioquin non omissem addere provocationis causam, quæ illam TIBI sine dubio approbasset. *Duo* etiam hic invenio, quæ desideras: *Alteram*, mutasse me quæstionis statum, non enim inter nos quæri, quid DEUS possit, sed quid ex systemate Harmoniæ Præstabilitæ explicari

plicari queat? *alterum*, monuisse me ipsum loco non uno; cum de causis secundis & intermediis agatur, non statim recurrendum esse ad causam primam. Accipe, quomodo ego rationes subduxerim meas. Constitutum TIBI est, *impossibilitatis* arguere Harm. Præstabilitam. Allegari igitur *facta* debent, *quæ* adeo sunt supra corporum vires & receptivitatem, ut illa *neque Deus* per Harm. Præst. præstare posset; id enim nisi obtineas, impossibilis non est Harm. Præstab. sed est artificiosa solum. Pro facto tali allegas *sermonem*: quæritur itaque, an per machinam obtineri *possint* soni, quales in sermone deprehendimus, sive, an omnino repugnet machinæ, ut quomodocunque constructa tales edere effectus possit? in sermone deprehendo sonos *articulatos*, a confuso strepitu distinctos; fateris, machinam tales edere posse, namque omnino corpus edit illos sonos in omni systemate. In sermone deprehendo sonos *ordinatos*, certo enim ordine sibi succedunt voces articulatae: dico, etiam hoc fieri per machinam posse, quia *nihil* requiritur *nisi* series & *ordo motuum*, sed per machinas obtineri motuum ordinem posse, nemo negat *in genere*: *in specie* dico, voces illas ordine suo se insequentes, non esse numero vere infinitas; posse igitur per finitum machinularum numerum constitui organicum quid, in quo omnes hi motus hoc ordine se invicem excipiant. In sermone denique deprehendo sonos, uti vocas, *Rationales*, hoc est, iis vocibus constantes, quæ animi sensa ex instituto significant: dico, etiam hoc fieri per machinam posse, quoniam hic *nihil* novi accedit, *nisi ut ordo motuum* requisitus definiatur, scil. quod illæ voces formari debeant, quæ ex instituto significant data animi sensa. Jam olim admonui, cum sonus rationalis dicitur, cavendum esse, ne rationalitas sono tribuatur, eo enim sensu per machinam obtineri non posse, sed esse *apotelesma* totius hominis. Id repeto ne vocabulum aliis, si qui hoc videant, offendiculo esse possit. Inter nos enim nullum est hoc

respectu periculum, si tamen cautius & *curatius* loqui velle-
mus, dici hic *sonus* deberet harmonicus; soni enim ratio-
nalis appellatione nihil aliud dicis, quam voces ideis animo
conceptis respondentes. Hisce perpensis, ut verum fatear,
excepto artificii gradu mirum quantum majore, nihil hic aliud
occurrit, quam in aliis quoque machinis, v. g. in *Horologio*
HUGENII planetico deprehenditur. Sono *articulato* respon-
dent motus sphaerarum *gyratorii*: *ordinato* respondet motus
earum *ordinatus*, non tumultuarie, sed certa lege factus:
rationali, *harmonia* motus illarum *cum planetis*. Cum
enim sonus rationalis, uti modo diximus, hoc loco nihil aliud
notet, quam harmoniam significationis vocum ordinariæ
cum præsentibus animi sensis: repræsentari etiam potest per
harmoniam gyrationis & situs sphaerarum in machina cum
præsentis planetarum statu. Ita putem intelligi, rem *in sese* esse
possibilem, quæritur, an & in *Harmonia Præstabilita* sit
possibilis? si harmoniæ auctorem faceres hominem, non
magis illi possibilis factu foret ejusmodi machina, quam rudi
operario machina *HUGENII* planetica. *Hoc* igitur loco pro-
vocandum est ad auctoris DEI potentiam, cui nihil difficile
est, quicquid in sese est possibile. Non enim per Dei poten-
tiam respondeo ad quæstionem, an res in sese sit possibilis,
verum id ex natura rei deduco, verbis: *cum certum sit, casus*
quibus illa accommodari &c. Cum igitur explicationes spe-
ciales non promiserim, sed generales solum, manifestum est,
me officio defunctum esse, postquam *generaliter* ostendi pos-
sibilitatem rei in sese spectatæ. Si quis hoc omisso ad potentiam
Dei provocet, ille ordinem invertit. Si quis allegationem
divinæ voluntatis aut potentiæ venditet pro rei alicujus expli-
catione, ille nescit, quid sit explicare. Si quis in quæstio-
nibus specialibus recurrat ad causam statim primam & genera-
lem, ille Physicas explicationes cum Moralibus confundit ad-
hortationibus. Secus mihi videtur rem se habere in nostro
casu

casu: quæstio est generalis, annon assumatur aliquid in H. P. quod impossibile sit? Dico, nihil assumi, quod in sese impossibile sit, nihil, quod Auctori H. P. Non itaque falsus sum in ipso respondendi instituto: an recte institutum illud perfecce-
rim, TUUM esto judicare.

§. XVI.

Finem Dissertationi imponis ventilatione *argumenti a me contra mutuum Animæ & Corporis influxum Physicum prolati*. Ostendi in Dilucidationibus non posse corporis motus ab animæ appetitu, neque animi perceptiones a corporis motu efficienter produci, nisi vires & effectus hi sint quoad proportionem comparabiles; nullam enim alioqui rationem esse effectivam, cur tantus præcise effectus sit, non major, vel minor. Addidi, nullam mea sententia proportionem esse inter vires & nisum animæ, atque motum & resistantiam corporis, idque ex eo intuli, quod proportio sit duorum homogeneorum secundum magnitudinem comparatio: homogenea autem sint ea, quorum unum aliquoties repetitum potest fieri id, quod est alterum, æquare illud, vel superare. Agnoscis Vir clarissime, *animam & corpus, appetitus & motus, motus & sensationes hoc sensu non esse homogenea*. Existimas autem, *sufficere ad proportionem, ut ea, inter quæ dari debet proportio, in aliquo convenient tertio, atque ea-tenus esse homogenea: nec requiri, ut illa in omni convenient, quemadmodum homogenea a me definita, siquidem ubivis exempla obvia sint, ubi heterogenea quoque, dummodo in aliquo tertio inter se convenient, proportionem quandam inter se admittant*. Sic v. g. inter Terram & Solem, Solem ipsum & Orbem annuum, esse aliquam proportionem, licet toto genere inter se differant, neque unum aliquoties repetitum qua totam suam substantiam, possit fieri alterum. Fateor, me penitus nescire, in quonam tertio convenient motus & perceptio, appetitus & motus.

Neque indicatam video convenientiam illam in literis TUIS, fortassis quia TIBI nimis obvium videbatur, quod mihi difficile est. Non dissimulo, me abhorrere a *locutione* ista, etsi *olim Canonica*, quia nullum illius usum, abusus in omni Philosophia plurimos cognovi. Quæso TE, quid non ineptiarum congefferunt majores nostri occasione illius triti: *Quæ conveniunt in uno tertio, illa inter se conveniunt.* Abstineamus a formulis loquendi ambiguis, & nihil definite significantibus. Nominetur illud tertium, ostendatur illius præsentia in utroque Ente, & quænam illius in utroque convenientia sit, demonstretur. Eo facto examinabimus merita rei, &, an scopo sufficiat convenientia, definiemus: id nisi factum fuerit, nihil ad Philosophos hæc formula pertinebit. Cometa habet magnitudinem; Hora magnitudinem habet: conveniunt igitur in aliquo tertio Hora & Cometa; sed an ideo proportio est inter Cometam & Horam? An est inter lineam, superficiem & corpus aliqua proportio, quoniam in eo *tertio* (malim dicere in eo conceptu Metaphysico abstracto & generali) conveniunt, ut singulis competat magnitudo extensionis continuæ? Vides, non sufficere ad proportionem rerum inter sese, si sub generali aliquo vocabulo collocari possint in *Porphyriana* arbore: quid ergo? requiritur, ut habeant *magnitudinem*, non qualemcunque, sed omnino *talem*, ut tertia quædam magnitudo assumpta, possit certo numero replicata æquare aut superare magnitudinem unius, & certo numero replicata æquare aut superare magnitudinem quoque alterius. Non igitur est proportio inter *Orbem annuum*, *Solem* & *Terram*, sed inter magnitudinem sphaeræ, cujus diameter æquatur diametro Orbis annui, & magnitudinem Solis, Solis & Terræ, quoniam certa magnitudo, (v.g. pes Cubicus) certo numero replicata æquare, vel & superare potest magnitudinem Orbis magni, Solis vel Terræ. Itaque cum proportio nihil aliud dicat, quam duarum magnitudinum inter sese comparatio-

parationem, comparatio autem intelligi nulla possit, nisi vel una ex hisce magnitudinibus primo secum, deinde cum altera, vel tertia quædam cum utraque conferatur; patet, *inter duas magnitudines diversi generis non dari proportionem*. An magnitudo *Anni* habet relationem sive proportionem æqualitatis vel inæqualitatis ad magnitudinem *Germaniæ*? Non igitur hoc volo, ut res una aliquoties repetita *qua totam suam substantiam* fiat altera: Possum comparare vim Globi eburnei cadentis cum vi plumbei, etsi Globus eburneus nunquam fieri possit plumbeus. Sed neque ebur cum plumbo proportionem habet: Habet vis corporis unius cum vi alterius; possum enim assumere vim tertiam, quæ aliquoties replicata, æquat vim eburnei, & replicata aliquoties æquat vim globi plumbei. Quicquid igitur *pro Physico* animæ & corporis *influxu* salvando requisivi, id in eo consistit, ut allegetur *magnitudo* quædam *tertia*, quæ aliquoties replicata æquet quantitatem motus & aliquoties reperita, quantitatem sensationis ex hoc motu oriundæ; atque *iterum*, quæ aliquoties repetita quantitatem appetitus æquet vel superet, & repetita aliquoties quantitatem motus imperati ad hunc appetitum consequentis. An credibile est, dari magnitudinem *eandem*, quæ comparari possit quantitati *motus*, quantitati *sensationis*, & quantitati *appetitus*? An satis hæc a se invicem distinguuntur, ut de mensura hoc communi legitime despereamus? Id mihi videtur, sed salvis melioribus. Fortassis pauci huic argumento assurgent: non indignabor. Exposui sine fuco, quid mihi obstat, quo minus tantum corpori virtutis adscribam, ut motibus suis in anima possit perceptiones efficere? cur item animæ denegem, quod appetendo moveat corpus organicum? In ea re si falsus sum, non impedio, quin alii rectius sentiant: quin imo optarem, ut a peritioribus docerer circa alterutram hujus argumenti partem; utque adeo eorum opera intelligerem, aut non re-

quiri proportiones magnitudinum in illis viribus, quæ sese mutuo limitent actionibus suis & reactionibus, aut, dari inter vires animi & corporis proportionem hisce effectibus necessariam.

§. XVII.

Atque hæc sunt, *Vir Clarissime*, quæ mihi Epistolam relegendi TUAM in mentem venerunt; eo fine scripta, ut de sententia mea TIBI certius constet. Quod ad responsionum pondera attinet, de illis meum non est definire: Facile autem id TUO permittam Judicio, postquam ex facto intellexi, TE præter veritatem nihil in hoc argumento quærere; de ipso autem controversiæ momento rectius statuere, quam plerosque alios. Non itaque mirum TIBI erit, si publicæ compellationi privatas oppono literas, nescio enim, quæ Controversiarum Metaphysicarum in Germania facies sit hoc tempore. Si interquiescunt, nolim illas meo facto renovare: puto enim utilius collocari operam certantium posse. Sin fuerint, qui ex *Russia* Dissertationem præstolantur Metaphysicam, non repugnabo, quin publici illam juris feceris. Verbo: relinquam id TUO arbitratui, an edere hæc literas velis solas, vel cum aliqua TUA Epicrisi, cui facile acquiescam, an silentio illas involvere? Illud unum postulo, vt firmiter TIBI, *Vir Clarissime*, persuadeas, me magni facere virtutem TUAM, atque adeo in beneficii loco ponere amicitiam, ea de scaturigine natam, qua lites solent & odia prodire. Non est hæc inter Obscuras animi mei Ideas, qua & Honorifice de TE sentio, & prolixo in TE affectu feror. Est inter eas, quarum mihi frequenter & perfecte conscius sum, quarum & præsentiam agnosco & causas enumerare valeo. Adsunt in cerebro harmonicæ cum illa Ideæ materiales, quæ in scriptionem, & sermones quoque meos influunt, non articulado solum sono, sed ordinato quoque, & rationali. Vale, Dab. Petropoli m. Aprili A. 1727.

P. S.

P. S.

Quoniam satis magna inter hujus epistolæ scriptionem & dimissionem mora intercessit, atque interea ex Actis Eruditorum & Novellis Lips. aliqua intellexi huc pertinentia, placet indicare etiam hoc loco quædam hujus causæ momenta. Annus est, ex quo comperi Cel. Clericum duriorum de Commentatione mea sententiam tulisse in argumento de Harmonia Præstabilita. Illi igitur non multò post cum epistola dissertationem transmissi brevem, de momento Harmoniæ Præstabilitæ in ordine ad libertatem. Spero, illam, si reddita est Viro doctissimo, insertam esse ab eodem quoque, commodo Bibliothecæ recentioris loco. Sin minus, gratum erit, vulgari eam in Germania, ideo maxime, quod easdem objectiones a Clar. Crosa moras, & mihi speciatim oppositas esse ex Actis video. Scriptum Viri ad me non pervenit: neque, si nanciscerer, speciales illi responsiones opponere allubesceret. Amo virtutem Ejus non unam: Feci id ante motas hæc disceptationes; facturum in posterum quoque. Si quid igitur gravius de me aut opusculo meo statuit, id nihil minus, quam ægre fero. Neque, ut innocentia meæ satisfiat, aliud ab ipso requirerem, si mihi cum illo commercium esset, quam id unum, ut declarationem ante memoratam semel & privatim tantum perlegeret. Cetera relinquerem ipsius arbitrio. Iterum

Vale, & perge rem ornare litterariam.

Dab. m. Jun. 1727.



De

De Harmoniæ Præstabilitæ & Libertatem humanam habitu, brevis Declaratio G. B. B.

§. I.

Debent id sanæ rationi, & humani generis bono, quicunque *Theoreticas* resolvere quæstiones suscipiunt, ut ne impingant adversus veritates *Præcticas*. Debent autem, si quibus impegisse videntur, honori suo, ut se ab illo facinore liberos esse testentur, & quam dilucide fieri potest, ostendant. Quæstio de explicando animi & corporis humani commercio, quoniam *de modo* concipitur, ad *Theoreticas* pertinet, sententia de libero hominis arbitrio, quia Legibus & Poenis Morali sensu acceptis necessaria est, inter *Præcticas* numeranda est veritates. Non igitur prima sic exponi debet, ut cadat secunda. Credo, omnes mecum circa *Jus & Officium hoc* convenire: quæstio itaque omnis circa *factum* vertitur. An explicatio commercii illius *Leibnitiana*, per Harmoniam inter corpus & animam Præstabilitam officiat Libertati humanæ, an secus? si recte calculos subduco non officit. Rationes, ut ego negotium concipio, hæ sunt.

§. II.

Harmonia Præstabilita absolvitur *duobus* quæstionibus: & Libertas *tertia*, nihil ad priores pertinente. 1. Si ad motum, in Organis sensoriis factum, sequitur in anima hominis repræsentatio illius Objecti sensibilis: quæritur qualis sit hæc sequela? & quo illa modo fiat? Hoc pertinet ad commercium corporis cum anima: & explicatur *prima parte* Harmoniæ Præstabilitæ. 2. Si ad repræsentationem alicujus objecti in anima, sequitur etiam in anima appetitio & volitio illius

lius rei, quæritur, qualis hæc sit sequela, & quo illa vinculo co- hæreat? *Hoc pertinet ad Libertatem*, & non ad commercium animæ & corporis: perficitur enim tota hæc res in animo. Transitus animi a repræsentatione rei ad appetitionem ejus vel averfationem, locum habet in mente separata: habet in anima corpori unita, sed sine corporis concurrente opera. *Explicatio* igitur commercii inter animum & corpus *quæcunque*, ab hoc transitu explicando abstrahere in universum & potest, & proprie loquendo debet. 3. Si ad appetitum vel averfationem voluntatis in animo sequitur motus in corpore fini illi conveniens, quæritur quæ hæc sequela? quanam efficacia & modo obtenta? Hoc pertinet denuo ad commercium corporis & animæ: & hujus expositio *secundam* Harmoniæ Præstabilitæ partem absolvit.

§. III.

Ex dictis jam constat *Generatim*, quod Harmonia Præstabilita exquisitè loquendo libertatis sphæram ne contingat quidem, multo minus restringat, aut omnino destruat. Velim hæc sollicitè pensitari. Scio quod momentum trahant. Si concise nimis, aut subobscurè exposita videntur, affundent lucem quæ dixi in Dilucidationibus meis Philosophicis de DEO, Anima & Mundo, Sect. 3. Cap. 4. §. 336-341.

§. IV.

Fortasse in *specialibus* sedet ulcus? Tange: nihil dolet. Ad *primum* dicimus: animam ex sua ipsius natura evolvere repræsentationes illas, quas Sensationes dicimus. Fatemur, earum originem immediate non esse sub imperio voluntatis; non esse arbitrii mei, an sentire dolores velim, cum vapulo; neque an verbera sic percipere, ut gratam animo sensationem exhibeant? agnoscimus autem, quatenus antecedentæ volitiones causam sensationibus præbent, eatenus mediate illas
h
esse

esse sub arbitrio. Possum enim avertere oculos cum videre has chartas nolo. Hæc receptis conformia dogmatis exposui in Dilucidationibus memoratis Sect. 3. cap. 2. §. 250. coll. Sect. 1. Cap. 2. §. 56. Neque aliud dicit aut postulat Harmonia Leibnitii Præstabilita quoad hanc partem.

§. V.

Transco ad *secundum*. Statue vero de Libertate quicquid velis: nihil inde seu commodi seu incommodi in Harmoniam redundat Præstabilitam: *modo hæc teneas*, præscire DEUM ab æterno, quid anima tua libere decretura sit. Huius enim voluntari accomodavit corporis tui machinam Creator. Possum igitur penitus evitare hanc de Libertate disquisitionem, docui autem in Dilucidat. meis, quæ sit ejus natura, §. 301. 302. quomodo probari per experientiam possit, §. 304. 305. quomodo sit ob consequentias Morales necessaria, §. 306. 308. quomodo ab Objectionibus omnibus vindicanda. §. 309. 315. Fortassis sunt eo in loco aliqua, quæ distinctius, quam vulgo fieri solet, evolvi.

§. VI.

Tertium in eo absolvitur, ut quis credat, posse DEUM construere machinam, qualis est humanum corpus, eo artificio, ut ex ipsa sui structura, ordinariisque motuum legibus illos in sese motus producat, quos DEUS prævidit respondere volitionibus animæ: posse, inquam, id DEUM, & voluisse. Nihil hic peccari puto. Novimus, Moralitatem non consistere in machinis, sed in mentibus: in volitionibus, non in motibus. Novimus, regimen corporis non posse animo denegari, si propter volitionem sequatur effectus, sine volitione non secuturus: etsi anima illum motum Physice non producat. vid. Dilucid. cit. §. 331. Quomodo solemus philosophari de Causis Moralibus? nonne regunt Physicas? nonne reatus contrahunt ex actionibus, quas Physice tamen non perpetrant?

petrant? Denique notari velim, quæ de actionibus hominum externis in contradistinctione ad internas recte præcipiunt morum Doctores, pendere ex Phænomeno sive facto potius, quam a modo explicationis; non interest Reipubl. quomodo homicidium sequatur ex pravo appetitu, sed an sequatur? Factum vero, hoc est, consecutionem motus in corpore post & propter appetitum in animo, non negat Harmonia Præstabilita, sed modum explicat diversimode ab aliorum Systemate. Tum vero etiam in animo differunt appetitus illi quos actio sequitur, ab alteris. Possent varia diversitatis capita allegari, si illam disquisitionem locus hic admitteret.

§. VII.

Quodnam sit Harmoniæ Præstabilitæ momentum, & quam illa nihil cum Moralibus disciplinis commercii habeat, sed in sola facti utrinque agniti explicatione Philosophica consistat, pluribus ostendi in Dilucidat. §. 318. - 320. & §. 356. Objectionum vero, quæ ad meam notitiam eo tempore pervenerunt, omnium solutiones dedi §. 346. - 350. pag. 352. - 369. earundem Dilucidationum, Tubingæ A. 1725. in 4to editarum.



VIRO DOCTISSIMO,

GEORGIO BERNH. BÜLFFINGERO.

S. P. D.

SAM. CHRISTIANUS HOLLMANN.

§. I.

Q Uam dudum de TE, TUAque responsione, si quam ad dissertationem meam epistolicam dare placeret, animo spem concepi, *Vir Doctissime*, illam quam abundantissime literis TUIS responsoriis, his diebus ad me datis, explevisti. Vidi hic denuo differentem BULFFINGERUM, & a TE scriptionem illam proficisci, facile pervidissem, si nec nomen apposuisses TUUM, nec ea essent addita, quibus, TE Autorem epistolæ esse, passim ipse fateris: Tanta est TUA Humanitas, ut vix ab alio, quam abs TE, in scripto, si ita appellare fas est, *eristico*, ejusmodi quid expectari posse videatur, eaque vel sola satis dignosci queas, ut TE loquentem statim quivis ante animadvertat, quam vel nomen TUUM viderit, vel junctam humanitati parilem doctrinam, & animi vim, TIBI fere propriam & characteristicam, attenderit. Doleo vero, non redditum TIBI exemplar Epistolæ esse, quod ipse ad TE misi; impense tamen gaudeo, quod melior fortuna hunc defectum largissime compensarit, redditaque ab *Illustri Societatis Vestræ Præside* TIBI mea sit dissertatiuncula, quum temeritatis fuisset & arrogantiae, si chartas meas alius, quam meo ipsius ministerio, ad oras Vestras accessuras esse, sperare voluissem. Gaudeo ergo, quod redditæ TIBI meliori fato sint, quam vel imaginari mihi licuisset, magis vero, quod responsione TUA nova dubiis, quæ à priori, in *Dilucidationibus*

nibus TUIS data, adhuc residua erant, occurrere volueris quam amicissime.

§. II.

Non TUimet ipsius dissimilis es his in responsionibus, *Vir Doctissime*, adeo eleganter & nervose illæ sunt conceptæ, ut jam omnem reliquam argumentorum meorum vim proster- nas, quo minus caput amplius erigere illa audeant. Occur- ris, quas de *sensatione*, nec minus acriter insistis illis, quas de *locomotiva* formaveram, objectionibus. Miratus sum responsiones, miratus sum elegantiam & Harmoniam syste- matis Harmoniæ Præstabilitæ, quod ante ea omni ipsum princi- piorum harmonia destitui, persuasus eram. Ita jam animo meo omnia a TE excussa sunt dubia, ut parum absit, quin me jam ipsum plene consentientem habeas. Pudore fere suffusus sum, postquam jam omnia a TE ad liquidum perducta, & adeo di- stincte enucleata sunt, quod his argumentis pugnare hætenus adversus TE sustinuerim, & si gloriolam ex hac controversia quæsissem, vereor, ne nunc saltem fucata argumentis meis præsidia quærere inciperem, postquam jam omnia prostrata sunt. Quoniam vero a TE vinci, gloriæ mihi majori duco, quam vel speciosissimum non satis optimæ colore in- ducere; neque quod apud memetipsum sentio, diffiteri, aut coram TE saltem dissimulare audeo. Meliorem enim illis, a quibus meliora edocti sumus, nos debere gratiam, per- suasus sum.

§. III.

Convictum me ergo esse, fateor, quod illa argumenta, quæ *duabus* olim *Dissertationibus* adversus Harmoniæ Præ- stabilitæ systema attuli, ut & dubia illa, quæ in *Dissertatio- ne Epistolica*, ad TE data, adhuc residua videbantur esse, ne- quaquam adversus illud ipsum systema prævaleant, nedum *Physicam* ejusdem *impossibilitatem*, quod antea persuasus eram, ostendant. Necdum ramen insumti in illas Dissertatio-

nes, motaque dubia, & temporis, & laboris, me poenitet, quin potius, non sine fructu illa omnia fore, persuasissimus sum. Etenim si nihil aliud ex objectionibus meis percipere licebit commodi, illud saltem inde boni redundaturum videtur, ut alii discant, non esse alicujus momenti illa, quæ a me opposita sunt, dubia, neque ullo modo systematis analogiam evertere, ne illi frustra tempus & operam in illis urgendis insumere pergant, sed vel ipsum systema amplectantur, vel de aliis cogitent. Forsan enim, nisi mota illa a me dubia, & a TE inde & soluta, essent, alii adhuc incidere in eadem olim potuissent, in eaque versari opinione, quasi saltem in nonnullis ea deprehenderentur, quæ hoc ipsum systema everterent. Postquam vero hæc jam satis excussa sunt, non habet, quod sibi amplius ab illis metuat, H. P. systema. Et magna ergo dubiorum copia systema liberatum, & via aliis monstrata est, quam, nisi operam perdere velint, cavere sedulo debeant. Annon satis magnus ergo est, qui, saltem per indirectum, ex objectionibus istis fluit, usus? Perdidi ego operam, ne alii perdant, atque non satis felici successu formavi dubia, ne alii, non minus infelici, eadem in posterum urgeant, sicque minori temporis dispendio ad cognitionem veritatis perveniamus.

§. IV.

Mitius igitur jam sentire de H. P. systemate coepi, neque *physice* illud *impossibile* esse amplius contendo, Æque possibile potius, ac systema influxus mea ex sententia est, illud esse admitto, adeoque, cum neque in actiones hominis *morales* ulla idem ex parte injurium sit, maxima difficultatum pars jam est sublata. Quum æque ergo, ac influxus systema, possibile mihi systema H. P. jam factum sit, illa solummodo apud me adhuc remanet quæstio: *Utrum horum sit probabilius?* Hæreo enim, postquam meliora à TE edoctus sum, utrum præferre alteri debeam. Illud ergo unicum adhuc disquisitione aliqua indigere videtur, atque ex illis, quæ dici hoc

hoc de systemate adhuc possunt, fere solum relictum est. Paucis ergo in hanc inquirere quaestionem hoc loco liceat, id quod bona etiam TUA cum venia me hic facturum, confido. Non opus vero esse putaverim, ut de *probabilitate*, quatenus illa & merae *possibilitati*, & *scientiae* opponitur, multa hic afferam, quum id solum ad distinctam ejus ideam sufficere possit, si modo attendamus, *probabile* id esse, quicquid in se quidem possibile est, cum circumstantiis etiam, circa rem aliquam obviis, quodammodo conspirat, non omnem tamen oppositi formidinem excludit: *probabilius* vero id esse, in quo major cum circumstantiis, circa rem aliquam occurrentibus, consensus deprehenditur, quam in altero. Quando ergo: *utrum systema H. P. systemate influxus probabilius sit?* quaeritur, idem est, ac si quaestio ita esset formata: num hoc systema cum illis, quae circa animam atque corpus, & utriusque operationes, observare nobis licet, magis, quam influxus systema, consentiat?

S. V.

Distinctius hæc evolvere licebit, quando ad ea sigillatim attendimus, quibus in H. P. systemate *sensationes* & *motus* corporis explicantur, num ea magis cum illis, quae indubitata experientia circa animum atque corpus observare nobis licet, conveniant, ac illa quidem, quae in influxus systemate de utroque traduntur. Etenim quia systema H. P. ideæ, quae in anima excitantur, non per sensus externos in eadem formantur, sed ab anima ex semetipsa, aut uti TIBI rem enunciare placuit, *ex fundo ipsius*, eliciuntur, idque mediantibus variis antecedentibus obscurarum & clararum idearum seriebus, quas in anima dari & ipse TU dilucide probasti, & ego nunquam simpliciter negavi. Ut enim hoc modo obiter paucissimis moneam, dari ideas & sensationes obscuras *absolute* nunquam vocavi in dubium; sed quando illas negavi, factum illud solum *relative*, & sub illa consideratione

ratione, est, quatenus illæ pro causis, & quasi parentibus, aliarum subsequentiū idearum clararum vendictabantur. *In se* enim multas ideas & sensationes obscuras dari, vel solæ observationes *microscopicae*, post contemplationem objecti, nudo oculo factam, institutæ, nos condocent, resque extra controversiam hoc sensu est posita. Quæ ergo §. VI. differis, *Vir Doctissime*, rectissime se quidem omnia habent, at ea probant, quæ a me non memini esse vocata in dubium. Sed quicquid ejus sit, inquirere hic mihi jam liceat: num probabilius sit, ideas in anima oriri ex præcedentibus aliis, sive claris, sive obscuris ideis, quam à sensibus, & mediantibus sensibus, hinc externis, hinc internis, illas animæ quomodocunque imprimi, & sic demum primum in illa excitari.

§. VI.

Hic vero *duo* sunt, quæ obstant, quo minus in affirmativam, quam hic procul dubio amplecteris, sententiam *TECUM* concedam; sive, ut clarius mentem meam exponam, *duo* sunt *phænomena*, circa animam nostram obvia, & indubitata experientia cognita, cum quibus minus illa idearum ex aliis claris vel obscuris evolutio, quam, quæ in systemate influxus defenditur, idearum origo, consentit. I. Ipse non negabis, *Vir Doctissime*, quod, si hoc modo, quo TU contendis, idæ in anima ex aliis antecedentibus oriri deberent, innumeræ idearum series, & quasi concatenationes mirifice inter se nunc conjunctæ, nunc disjunctæ, nunc concurrentes, nunc divergentes, in anima statuendæ sint. Ex posterioribus TUIS meditationibus, id TIBI ipsi probari, videor mihi satis evidenti ratione posse colligere. Quod si ergo, pro stupenda illa sensationum nostrarum copia non *singulæ* quidem idearum genitricium series, quod negas, *tot* tamen concipiendæ in anima sunt, quot gignendis tot sensationibus sufficiunt; tantus certe emerget ejusmodi revolutionum & serierum numerus, qui
vix

vix cogitatione comprehendi potest. Secundum systema influxus vero facilius concipi omnia possunt. Ratio enim sufficiens idearum non est in anima, sed in influxu idearum sensualium in animam, hæ vero ipsæ rationem suam sufficientem habent in corporibus, extra nos existentibus, eorundemque varia modificatione, varioque ad sensus appulsu. Jam vero nemo facile negaverit, longe breviorē esse & simplicioram viam, quando anima hoc modo extrinsecus in perceptionibus suis determinatur, quam si omnes idearum revolutiones ex aliis innumeris seriebus idearum antecedentibus nunc concurrentibus, nunc iterum divergentibus dicantur oriri. Atqui natura ubivis breviorē & simpliciorē viam eligit. Quare systema mundi, à *Copernico* exornatum, *Tychonico* aliisque longe à non paucis, iisque præstantissimis quoque Philosophis profertur, nisi, quod unius globuli revolutione tot sphaeris & spiritis, tot circulis concentricis & eccentricis, tot stationibus & retrogradationibus, tot epicyclis & epepicyclis &c. carere Astronomi possunt? Quare ergo nobis de anima non eodem modo hic judicare liceat? Simplicius certe est, animam, pro modificatione corporis, & modificatione corporum appulsu, in sensationibus suis hoc illove modo determinari, quam determinatas illas ideas ex variis idearum obscurarum & clararum seriebus, innumerisque concatenationibus & commutationibus demum, hoc illove modo, prodire. Quia simplicius vero idem est, quod mihi saltem evidens esse videtur, & naturæ convenientius etiam, & probabilius simul, erit.

§. VII.

Neque aliud deest, quod 2. probabilis influxus, quam Harmoniæ Præstabilitæ systema, mihi reddit. Experientia discimus, quod nullis de rebus, quæ percipi sensibus possunt, formare nobis ideas queamus ante, quam illas sensibus percipimus. Sic nemo, qui leonem nec vivum, nec pictura re-

præsentatum, unquam vidit, ideam de leone sibi prius formare poterit, quam alterutrum horum contigerit, id quod de omnibus & vilis, & cæterorum sensuum objectis, valet, unde & hoc sensu recte, *nihil in intellectu*, quod non vel qua *totum*, vel qua *partes*, in sensibus fuerit, esse posse, jam olim est traditum. Atque hoc adeo universale est, ut nec ulla cogitatione, mentisque operatione, ideam rei, neque qua *totum*, neque qua *partem*, sensibus perceptæ, excitare in nobis queamus. Num vero probabile est, quod illud, quod mens nostra omni contentione, idearumque aliarum diversissima combinatione, excitare in se non potest, deinceps sua quasi sponte ex alia idea vel clara, vel obscura, in anima nasci queat, & annon probabilius est, quia anima omni sua contentione nil quicquam efficit, antequam objectum ipsum sensibus offeratur, quod idea illa *extrinsecus* adveniat, & per ipsum corpus, extra nos cum omnibus suis determinationibus præsens, & in organa sensuum agens, in nobis primum excitetur. Mihi saltem hoc posterius, nisi illud ex præiudicio receptæ hypotheseos oritur, longe videtur esse probabilius, siquidem origo idearum, quæ in systemate influxus defenditur, melius cum eo, quod experientia constat, hoc modo consentit, quam ea, quæ in TUO systemate traditur.

§. VIII.

Vidi equidem, & attendi probe, Epicrisin illam *Leibnitii*, quam post allegatam fabellam §. IX. adducis, ubi, *dicere, quod motus corporum efficiant in anima ideas, idem esse* Illustr. *Leibnitius* censet, ac *ex corporibus collisis mentes oriri*. Verum paulo durior hæc videtur esse sententia, atque ex propriissimo *influxus* vocabuli significatu exorta. Neminem vero, qui Philosophice systema influxus explicare constituerit, dicturum confido, quod *ex* motibus corporis ideæ oriantur, quatenus per ideas aliquid, quod menti inest, intelligitur, aut motus corporis ad animam quasi allidi, indeque

deque in anima ideas oriri. Nimis crassus enim hic de influxu foret conceptus. Quoniam vero *ideæ materiales* in ipso etiam Harmoniæ Præstab. systemate admittuntur, hoc est, repræsentationes objectorum externorum a partibus fluidis cerebri factæ; nihil in eo video absurdi, si statuatur, ideas illas materiales ad animæ usque sedem deferri, eademque tum, quomodo-
cunque, (modum enim *specialem* non magis in influxus, quam in Harmoniæ Præstabilitæ systemate explicare possu-
mus,) ab illis determinari in suis perceptionibus, ut tale, & non aliud, sibi objectum repræsentet, quam quod ideis sen-
sualibus & materialibus conforme est, iisdemque exacte re-
spondet. Quemadmodum enim in Harmoniæ Præstabilitæ systemate animæ vis aliqua percipiendi necessaria tribuitur; sic nec absurdum foret, talem animæ, in influxus systemate, tri-
buere necessitatem intrinsecam, vi cuius determinata sit, ad talem sibi formandam ideam, qualis ipsa idea materialis & sen-
sualis sit; quæ in cerebro ipsi repræsentatur, sicque a motibus corporis ideæ solum orientur. Quæ cum in finem hic modo adduco, ut, nihil contradictorii aut absurdi per influxum stabi-
liri, adeoque nihil hoc ipso ejusdem probabilitati decedere, commonstrem.

§. IX.

Discrimen *Sensationis & Imaginationis*, quod a nobis, sine multo negotio, observatur, quo ve olim, tanquam ar-
gumento, ad systematis, in controversiam vocati, possibili-
tatem impugnandam, usus sum, nolo hoc loco iterum alle-
gare. Persuasus jam sum, posse illud etiam habere locum, si
vel maxime ideæ omnes in anima ex ipsius fundo elicerentur.
Etenim illæ ideæ, quæ naturali & necessaria sua successione ex
antecedentibus elicerentur, magis claræ & vividæ ex divina
prædeterminatione esse possent, quam quæ, peculiari mentis
operatione, seu Imaginatione, denuo in anima excitarentur,
ut adeo vel sic posset contingere, quod experientia observamus,

sensationes nempe & Imaginationes a quovis facillima ratione distingui, saltem impossibile aut contradictorium esse, ut stante Harmonia Præstabilita discrimen illud observari possit, affirmare amplius non ausim. Interim tamen quoad systema influxus adhuc persuasus sum, discrimen illud, quod inter sensationem & Imaginationem dari omnes experimur, non aliunde esse, quam quod in sensationibus objectum ipsum sensus afficiat, atque mediantibus illis fortius in animam ipsam agat, quam si illa in semetipsa Ideam aliquam reproducat, adeoque in seipsam agat. Non placet TIBI vero, *Vir Doctissime*, phrasis: *fortius agere*, ideoque exempla quædam §. XI. allegas, quibus confirmari posse censes, imaginationem sæpius sensatione fortiolem esse; sed quod pace TUA dixerim, hæc meam sententiam non feriunt. Non enim de Sensatione & Imaginatione *diversorum* objectorum, eodem tempore simul facta, sed Sensatione & Imaginatione *eiusdem* objecti, diverso tempore instituta, mihi sermo est. Neque Tò fortius agere pro criterio venditavi inter Sensationem & Imaginationem, sed rationem modo reddidi, quare sensatio nova aliter, quam imaginatio ejusdem objecti, se habeat. Quæ TU vero de discrimine Sensationis & Imaginationis §. XII. exponis, elegantissime quidem concepta sunt, sufficientissima etiam illa esse censeo, quando *philosophice* discrimen utriusque explicandum est; vereor autem, ne illo modo sensationes ab imaginationibus suis non multi discernere, si Harmonia Præstabilita locum haberet, dubitoque, annon potius omnes sine prolixiori ejusmodi ratiocinatione illud jam agnoscant: cujus rei ratio in modo allegato idearum *naturalium*, & *peculiaris mentis operatione excitatarum*, discrimine jam resideat, necesse est.

§. X.

Atque hæc sunt, *Vir Doctissime*, quæ mihi circa prius H.P. caput adhuc in mentem venerunt. De posteriori vero idem,
intuitu

intuitu & possibilitatis, & probalitatis, judico. Impossibiles corporis motus, quales in hoc systemate esse dicuntur, non amplius censeo; ne ipsa quidem rationali loquela excepta, quam rectius *sonum harmonicum* appellas; improbabilis tamen adhuc sunt propter eandem fere, quam jam §. VI. allegavi, rationem. Ipse iterum scio, non negabis, *Vir Humanissime*, quod variis variarum idearum materialium & sensualium modificationibus & determinationibus, tanquam totidem quasi rotulis & elastris, ad movenda sermonis organa, quando sermo aliquis, animæ cogitatis respondens & harmonicus, formandus est, adeoque maximo & mirifice inter sese connexo & implicito apparatu, opus sit, quando ejusmodi voces profectæ sunt. Quod si vero jam supponamus, animam motum in organis, sermoni inservientibus, producere & modificare, omnibus illis rotulis & elastris carere possumus, ipsaque natura nativæ suæ simplicitati restituitur. Idem ergo hic mihi his in systematibus fieri videtur, quod in construendis horologiis hodie evenit, quorum alia pluribus, alia paucissimis rotulis constructa videmus, quorum tamen hæc illis judicantur perfectiora. Quia ergo natura ubivis viam facilem & simplicissimam sequitur, admodum est probabile, concessam & animæ in corpus esse vim locomotivam, minus contra probabile, quod multis ejusmodi elastris, rotulis & ponderibus, quod via simplicissima fieri poterat, demum producat. Atque idem de reliquis corporis motibus, qui sine præcedente immediate sensatione quadam, sola meditatione seu cogitatione, excitantur, esto judicium. Impossibiles enim illos esse, non amplius assevero, quin potius ab ideis materialibus, hoc illove modo determinatis, produci illos posse, lubens largior; quoniam vero & hic multis difficillimisque ambagibus opus foret, si per illas determinati corporis motus produci deberent, qui omnes exspirant, quando anima causa determinati spirituum animalium motus esse dicitur: non videtur

mihi sapientissimus noster architectus per prolixiores eundo ambages obtinere voluisse, quod sine illis, & in compendio, potuisset.

§. XI.

Non vereor, ne mihi objicias, *Vir Doctissime*, frustra supponi, quod Deus id potuerit, frustra dici, quod Deus animæ facultatem movendi corpus largiri potuerit; scio enim, *Te* non *potentiam*, sed *actum* movendi, animæ solum denegare, adeoque in facultate movendi *TE* nullam impossibilitatem, seu contradictionem, agnoscere. Quod si ergo impossibile non est, *posse* animam movere corpus, magnos autem multosque evitari in omni motus genere ambages, per ea, quæ attuli, certum est, si anima causa determinationis motuum efficiens & immediata esse dicatur; probabilius etiam mihi videtur, Deum hanc, tanquam faciliorem & simpliciorē, illi, tanquam difficili, & cum pluribus conjunctæ ambagibus viam prætulisse, neque per plura fecisse, quod per pauca fieri potuit. Quando vero hic illam faciliorem, hanc difficiliorem, viam appellavi, non intuitu *Dei*, quippe cui nihil rerum possibilem facilius, vel difficilius, sed intuitu *effectus* obtinendi id intelligo, qui difficilior judicatur, quando pluribus, facilior, quando paucioribus, ad illum obtinendum opus est.

§. XII.

Supereſt unicum, de quo mihi *TECUM* adhuc paucis est confabulandum. Difficiliora intellectu quædam mihi erant in argumento *TUO*, quo influxum animæ in corpus, & corporis in animam, in *Dilucitationibus TUIS* impugnaveras. Respondes jam & ad illa, *TUA* pro humanitate, §. *XVI.* ibidemque explicas simul paulo clarius mentem *TUAM*, quare proportionem inter appetitus animæ & motus corporis, inter motus corporis & perceptiones animæ, neges. Ad *duo* vero momenta *TUA* mihi videtur redire responsio: 1. non probas, quod dixi, ad proportionem sufficere, si res convenient in aliquo

quo *tertio*, atque phrasin illam TIBI omnino non placere, non dissimulas ; 2. nescire TE penitus scribis, in quonam *tertio* convenient motus & perceptio. *Prius* recte facis, quando de *tertio extrinsecæ comparationis*, uti vocatur, intelligis ; aliter sentiendum putaverim, quando de *tertio æqualitatis*, seu affectionis cujusdam, proprie dictæ, sermo est, quo sensu ego vocabulum acceperam. Quæcunque enim ita inter se conveniunt, ut affectio quædam, proprie dicta, illis eodem sensu communis sit, inter illa omnino eatenus aliquam proportionem dari, persuasus sum. Inter *horam* & *cometam* nulla est proportio, quia magnitudo, quando utrique tribuitur, diversissimo sensu accipitur, adeoque aliam affectionem notat, quando horæ, & aliam, quando cometæ competit. Inter *lineam* vero, *superficiem* & *corpus* nolim negare proportionem, quia in aliquo *tertio*, hoc est, in affectione aliqua, omnibus competente, extensione nempe, conveniunt, unde & linea aliquoties sumpta, superficies & superficies aliquoties sumpta, corpus fieri potest. Qua *posterius* vero dicere mihi jam liceat, quodnam tertium inter appetitum & motum, inter motum & perceptionem, mihi concipiam : ibi nempe *quantitatem nisus*, hic *quantitatem determinationis* singularis, tertium illud esse arbitror. Eadem enim quantitate nisus, qua anima corpus movere annititur, si status corporis eidem respondeat, & corpus movetur, & eodem modo, quo idea materialis, quæ ex motibus corporis resultat, determinata est, etiam anima in perceptionibus suis determinatur. Tanta ergo motus quantitas in corpore existere incipit, si modo structura ejus patitur, quantus est in anima nisus, & ejusmodi determinatio in ideis animæ resultat, qualis in ideis materialibus deprehenditur. Datur ergo inter appetitum & motum, motum ideasque materiales, ex illo resultantes, & perceptionem animæ proportio, quia in aliquo *tertio* conveniunt.

Habes

Habes hic, *Vir Doctissime*, quæ TUA mihi Humanitas adhuc excipere permisit. Mirum vero, quantum jam de sensu nostro diminutum sit. Disputatum initio de *possibilitate* est, jam de sola *probabilitate* adhuc disquiritur. Id vero omne soli TUÆ debetur Humanitati, quæ in TE effecit, ut me & patienter audires, & quæ menti meæ obversabantur, dubiis amica responsione liberares; in me vero, ut placido animo eo melius hinc in veritatem ipsam, hinc vero & in controversiæ momentum inquirerem. Dicere non possum, quantum TIBI propterea debeam. Utinam omnes TUUM sequerentur exemplum. Minor foret controversiarum numerus, minor damnandi pruritus. Quoniam sic vero maxima dubiorum, in Dissertatione de Harmia Præstabili motorum, pars a TE jam mihi exempta est, non opus amplius videtur esse, ut ad ea, quæ Cl. JO. FRED. SCHREIBER in literis Amstel. h. a. publice ad me datis, partim pro systematis ipsius, partim quoque pro illustr. LEIBNITII, Celeb. WOLFFII, TUO. que ipsius defensione, adversus Dissertationes illas, monuit, fusius respondeam, siquidem sic, mutato controversiæ statu, nec illa me amplius in præsentī tangunt, unde illum quoque his, quæ hac in epistola attuli, contentum fore, neque novam a me responsionem desideraturum esse, confido. Vale ergo, *Vir Doctissime*, mihi que favere, & rei literariæ publicæ prodesse, quod hætenus egregie fecisti, perge. Dabam

Vitembergæ A. MDCCXXVII. mense
Augusto.

E I N I S.



Bilfinger, Georg Bernhard,

Georg. Bernh. Bülfingeri, et Sam. Christ. Hollmanni epistolae amoebaeae
de harmonia praestabilita nunc iunctim editae

Francofurtum 1728

4 Diss. 3755,21

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10973269-7

VD18 14849119-001